

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Hedern gör skillnad

- En kvalitativ studie om socialsekreterares föreställningar kring hedersrelaterat våld och skapandet av ”de andra”

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
VT13
Författare: Martina Diding och Johan Green
Handledare: Charlotte Melander

Abstract

Titel: Hedern gör skillnad - En kvalitativ studie kring socialsekreterares föreställningar om hedersrelaterat våld och skapandet av ”de andra”

Författare: Martina Diding och Johan Green

Nyckelord: Hedersrelaterat våld, våld i nära relation, socialtjänst, kultur

Syftet med uppsatsen var att undersöka socialsekreterares förklaringsmodeller för hedersrelaterat våld i förhållande till annat våld i nära relation och eventuella skillnader eller likheter mellan dessa. Syftet var även att undersöka vilka effekter deras förklaringsmodeller får för deras klienter. Frågeställningarna vi besvarar i uppsatsen är vilka föreställningar socialsekreterarna har om hedersrelaterat våld i förhållande till annat våld i nära relation, hur deras föreställningar om offer och förövare inom hedersrelaterat respektive annat våld i nära relation ser ut samt om dessa föreställningar påverkar deras arbete med klienter.

Vi har utfört enskilda intervjuer med fem socialsekreterare som arbetar i Göteborgs kommun. Genom att använda oss av postkolonial teori, systemteori, makt, essentiellt och socialkonstruktionistiskt perspektiv på etnicitet och kultur samt tre forskningsteoretiska perspektiv (kulturellt perspektiv, könsperspektiv och intersektionellt perspektiv) på hedersrelaterat våld har vi kommit fram till att socialsekreterarna gör en skillnad på hedersrelaterat våld i förhållande till annat våld i nära relation. Skillnaden ligger främst i att de kopplar hedersrelaterat våld till kultur och systemteoretiska förklaringsmodeller, medan annat våld i nära relation tillskrivs individuella förklaringsmodeller. Detta tycks också få effekt i socialsekreterarnas arbete genom att klienter som anses utsatta för, eller utövande av, hedersrelaterat våld främst erbjuds familjebehandling. Klienter som anses utsatta, eller utövande av, annat våld i nära relation erbjuds istället individuell behandling.

Tack!

Vi vill först och främst tacka de fem socialsekreterare som möjliggjort vår studie och så generöst delat med sig av sina tankar och perspektiv.

Vi vill också tacka vår handledare, Charlotte Melander, för att hon genom sin kunskap kring forskningsprocesser lett oss genom en stundtals snårig uppsatsdjungel och för hennes insiktsfulla kommentarer som hjälpt oss vidare i arbetet.

Innehåll

1. Inledning och problemformulering	1
2. Syfte och frågeställningar	3
2.1 Syfte	3
2.2 Frågeställningar	3
2.3 Begreppsdefinitioner	3
3. Våldsdefinitioner och statistik	4
3.1 Våld	4
3.2 Hedersrelaterat våld	5
3.3 Statistik	7
4. Metod	7
4.1 Socialkonstruktionistisk ansats	7
4.2 Metodval och metoddiskussion	8
4.3 Litteratursökning	8
4.4 Urval och informanterna	9
4.5 Intervjuerna och intervjuguide	11
4.6 Transkribering	11
4.7 Analysmetod och teoretisk ansats	12
4.8 Förförståelse	13
4.9 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	14
4.10 Forskningsetiska överväganden	15
5. Tidigare forskning	16
5.1 Forskning kring socialtjänst	16
5.2 Forskning kring skola och etnicitet	17
5.3 Forskning kring flickors utsatthet	19
5.4 Kommentar på tidigare forskning	21
6. Teoretiska perspektiv	21
6.1 Etnicitet och kultur	21
6.2 Postkolonial teori	22
6.3 Makt	23
6.4 Systemteori	24
6.5 Kulturellt perspektiv	24
6.6 Könsperspektiv	25
6.7 Intersektionellt perspektiv	26
7. Resultat och Analys	27
7.1 Socialsekreterarnas föreställningar om våld	27
7.1.1 Förklaringsmodeller på annat våld i nära relation	27
7.1.2 Orsaker bakom annat våld i nära relation	28
7.1.3 Hederskultur och våldet som ett system	30
7.1.4 Orsaker bakom hedersrelaterat våld	33
7.1.5 Avslutande reflektioner	34
7.2 Offer och förövare	35
7.2.1 Offer och förövare i hedersrelaterat våld	35
7.2.2 Offer och förövare i ett system	36

7.2.3 Könat och åldersbestämt våld	37
7.2.4 Offer och förövare i annat våld i nära relation.....	38
7.2.5 Avslutande reflektioner.....	40
7.3 Arbetsmetoder och insatser	41
7.3.1 Skyddsbehov vid hedersrelaterat våld	41
7.3.2 Skyddsbehov vid annat våld i nära relation	42
7.3.3 Insatser för förövare	43
7.3.4 Att tillmötesgå och lita på klienten	45
7.3.5 Avslutande reflektioner.....	46
8. Slutdiskussion.....	48
9. Källförteckning.....	50
Bilaga 1- Intervjuguide.....	53
Bilaga 2- Informations- och samtyckesblankett	55
Bilaga 3- Exemplifiering av analysförfarandet	57

1. Inledning och problemformulering

Zenia Hellgren och Barbara Hobson (2008) beskriver i sin artikel "*Cultural dialogues in the good society. The case of honour killings in Sweden*" hur en debatt om hedersmord uppstod i Sverige efter mord på tre unga kvinnor; Sara och Pela under 1990-talet och senare Fadime i början av 2000-talet. Även om det förekommit mord som skulle kunna definieras som hedersmord tidigare var det först i samband med dessa fall som en allmän debatt uppstod och hedersmord och hederskultur fördes in i den svenska diskursen. Fenomenet började under samma tidsperiod också omtalas i övriga västvärlden, främst på grund av arbete från FN:s sida (Carbin 2010). Hellgren och Hobson (2008) menar att jämställdhet mellan könen har blivit ett uttryck för en svensk identitet och att hedersmord/hederskultur, delvis på grund av en tanke om kvinnoförtryck, blev en definition för vad som är icke-svenskt och genom ett tillskrivande av det till andra kulturer också en definition för icke-svenska kulturer.

Det som kommit att benämnas hedersrelaterat våld/förtryck har fått stort utrymme i media och inom politiken, ca 180 miljoner kronor lades av Regeringen mellan 2003-2007 på olika projekt inriktade på hedersrelaterat våld och länsstyrelserna fick 2009-2010 ca 70 miljoner kronor för att arbeta med frågan. Handlingsplaner, strategier och metoder för arbete mot hedersrelaterat våld har utvecklats och flera verksamheter som erbjuder hjälp för de som utsatts för hedersrelaterat våld har uppkommit under de senaste åren (Carbin 2010).

Svensk media har i sin framställning också spelat en stor roll för hur en i Sverige ser på hedersmord/hederskultur. Genom den allmänna debatten och framställning i media har morderna på Sara, Pela och Fadime fått representera och skapa en bild av invandrare som bärare av kultur, oavsett hur länge de bott i Sverige. Debatten skapade också en bild av hur sådana kulturer innehöll element som definierades som icke-svenska, såsom brist på kvinnors lika rättigheter och barns självbestämmanderätt. Det framställdes också som att morderna begåtts och legitimerats av en hel grupp (i det här fallet kurder) och förklarades genom kulturella värderingar. Detta i kontrast till mord på en familjemedlem som begåtts av "svenska" män, som förklarades i individuella termer och beskrevs som en familjetragedi (Hellgren & Hobson 2008).

Forskningen kring hedersrelaterat våld i Sverige kan enligt rapporten *Hedersrelaterat våld och förtryck- en kunskaps- och forskningsöversikt* (Carbin 2010) från Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) delas in i tre huvudgrupper med olika förståelser för fenomenet; 1: kulturellt perspektiv, vilket i första hand ser hedersrelaterat våld som något kulturellt betingat, uppkommet av patriarkala strukturer, och tillhörande icke-västerländska kulturer, 2: könsperspektiv, som ser hedersrelaterat våld på samma grundvalar som allt våld mot kvinnor, 3: intersektionellt perspektiv, som studerar flera möjliga maktstrukturers inverkan på våldet och fokuserar inte specifikt på det som kulturellt betingat. Wikström (2012) menar att forskningen som berör hedersrelaterat våld huvudsakligen har liknande förklaringsmodeller och grundar sig ofta i studier som inte är utförda i västerländska samhällen och att förklaringsmodellen bygger på "heder", vilket medför att andra möjliga faktorer än etnicitet eller kultur inte tas upp i analysen. Wikström (2012) delar in synen på hedersrelaterat våld i två kategorier, universalistisk och partikularistisk. Rapporten från NCK beskriver också att det inom forskningen är omstritt huruvida begreppet "heder" överhuvudtaget bör användas. Argument mot begreppet är exempelvis att det kan användas som en förklaring till våldet

vilket gör att andra faktorer än just heder som kan vara en potentiell anledning till våldet, däribland ekonomiska faktorer försvinner (Carbin 2010).

I en enkätstudie gjord av Sveriges Radio (2013) på socialtjänsten i Skåne framkom att 42 % av de 25 kommuner som svarade på enkäten inte har fastställda rutiner för ärenden som gäller hedersrelaterat våld. Trots de satsningar som gjorts på kunskapsbildning och metodframtagning för arbete kring hedersrelaterat våld förefaller det alltså som att en stor del av socialtjänsten inte har några riktlinjer för att arbeta med detta. Den forskning som bedrivits utifrån ett intersektionellt perspektiv lyfter fram kritiska aspekter gentemot socialtjänsten. De kritiseras för att definiera hedersrelaterat våld utifrån att det skiljer sig från annat våld, främst genom att utgå från en kulturell mall. De kritiseras också för att inte uppmärksamma de skillnader som kan finnas i utövandet av det som skulle kunna kategoriseras som hedersrelaterat våld (Carbin 2010), vilket också skulle kunna kopplas samman med Wikströms (2012) definition av en universalistisk eller partikularistisk syn.

Med tanke på den kritik som riktats mot socialtjänsten tycks det än viktigare att socialtjänsten arbetar efter väl utformade riktlinjer som bygger på en bred och mångfacetterad förståelse av det som benämns som hedersrelaterat våld. Utan sådana riktlinjer finns en risk att arbetet blir styrt av föreställningar och fördomar, dels hos den individuella socialsekreteraren och dels hos organisationen i stort. Arbetet torde enligt vår mening då utföras på ett snävt och ineffektivt sätt som kan leda till att en del klienter inte uppmärksammas som utsatta för hedersrelaterat våld, att klienter definieras som utsatta på felaktiga grunder och att vissa etniska grupper i samhället stigmatiseras genom föreställningar som endast grundar sig på en kulturell förklaring av heder. Om det utbildnings- och kunskapsmaterial som görs tillgängligt för socialtjänstens personal har samma diskurs öppnar det förmodligen inte upp för en bredare förståelse av hedersrelaterat våld än den endast kopplad till kultur. Wikström (2012) belyser också att synen på hedersrelaterat våld som förekommande i vissa etniska grupper inte bara stigmatiserar och begränsar handlingsutrymmet för "invandrarfamiljer" utan också förhindrar en analys och förståelse för vad som skulle kunna kallas "svenskt" våld i förhållande till kultur, normer och kön.

I vår studie intresserar vi oss för hur några socialsekreterare uppfattar hedersrelaterat våld och även deras arbetsmetoder för detta. Vi har valt att fokusera på skillnader och likheter i socialsekreterarnas förståelse av hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation för att skapa en bild av vilka diskurser som råder inom socialtjänsten. Vi diskuterar även vilka konsekvenser detta kan få för enskilda klienter samt grupper i samhället.

2. Syfte och frågeställningar

I följande avsnitt ges en redogörelse för syftet med vår studie och våra frågeställningar, detta efterföljs av definition av några begrepp som är centrala för uppsatsen.

2.1 Syfte

Vårt syfte är att undersöka socialsekreterares förklaringsmodeller för hedersrelaterat våld i förhållande till annat våld i nära relation, samt huruvida dessa förklaringsmodeller skiljer sig åt och vilka eventuella effekter detta kan få för socialsekreterarnas klienter.

2.2 Frågeställningar

Våra frågeställningar är följande:

1. Vilka förställningar har socialsekreterarna om hedersrelaterat våld i förhållande till annat våld i nära relation, samt orsakerna bakom våldet?
2. Hur ser socialsekreterarnas bild av offer och förövare inom hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation ut?
3. Skiljer sig socialsekreterarnas föreställningar om hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation åt, och på vilket sätt påverkar det i så fall arbetet?

2.3 Begreppsdefinitioner

Flickor och pojkar, unga kvinnor och unga män: När vi i uppsatsen talar om flickor/pojkar syftar vi till personer som tillskrivs det biologiska könet kvinna eller man och som är mellan 0-13 år. Med unga kvinnor/män är gränsen inte lika tydlig men främst innefattar begreppet åldersgruppen 14-18 år, däremot kan i denna kategori även kvinnor/män över 20-års ålder ingå.

Socialsekreterare: I denna uppsats åsyftas personer med socionomexamen som arbetar med myndighetsutövning i socialt arbete.

Klient: Med klient menar vi i vår uppsats en person som av någon anledning är under utredning, har kontakt med eller får insatser från socialtjänsten.

Utländsk bakgrund/utländsk härkomst: När vi talar om personer med utländskt härkomst eller utländsk bakgrund menar vi personer som är födda i ett annat land än Sverige och migrerat hit. Vi har tillskrivit begreppet en vidare betydelse, vi syftar också till personer som har erfarenhet av migration genom att föräldrar eller familj har migrerat till Sverige. Denna vidare

inkludering gör vi då personer ofta tillskrivs eller tillskriver sig en etnicitet eller kultur på andra grunder än födelseland.

Svensk/etnisk svensk: I uppsatsen menar vi med svensk eller etnisk svensk en person som uppfattas tillhöra den svenska etniciteten på grundvalar av kultur, födelseland, utseende. Samt att personen i Sverige inte lever i en migrationskontext, det vill säga att personen själv eller personens familj/släkt inte har något annat härkomstland än Sverige eller har migrerat till Sverige från ett ursprungsland.

3. Våldsdefinitioner och statistik

Här presenterar vi möjliga förklaringar till och definitioner av våld, hedersrelaterat våld och våldsstatistik.

3.1 Våld

Vår uppsats har inte fokus på våld i generell bemärkelse, men vi anser att en generell förklaring är viktig för vårt helhetsperspektiv och för att läsaren ska få inblick i våld och dess förklaringar. Vi har valt Per Isdal och hans perspektiv på våld som han presenterar i *Meningen med våld* (Isdal 2001) då Isdal har utvecklat behandlingsmetoden ATV, Alternativ till våld, som är en etablerad behandlingsmetod i Sverige (Alternativ till våld 2013).

Våld delas vanligen in i olika kategorier;

Fysiskt våld

"Fysiskt våld är användandet av varje form av fysisk makt, som, genom att den smärtar, skadar, skrämmer och kränker, påverkar en annan människa att avstå från att något hon önskar göra eller att göra något mot sin vilja" (Isdal 2001, s. 41)

Sexuellt våld

"Sexuellt våld utgörs av alla handlingar som riktas mot en annan persons sexualitet, som genom att det smärtar, skadar, skrämmer eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller att avstå från att göra något den vill" (Isdal 2001, s. 43)

Materiellt våld

"Materiellt våld är alla handlingar som riktas mot ting eller föremål, som, genom att de verkar skrämmande eller kränkande, påverkar andra att göra något mot sin vilja eller att avstå från att göra något de vill" (Isdal 2001, s. 45)

Ekonomiskt våld kan ses som en del av materiellt våld. Det innebär exempelvis att förövaren undanhåller ekonomiska tillgångar eller gör offret ekonomiskt beroende (Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund 2013) genom att till exempel förbjuda personen att arbeta eller studera.

Psykiskt våld

"Psykiskt våld är dels att skada, skrämma eller kränka på alla sätt som inte är direkt fysiska till sin natur, dels att styra eller dominera andra människor med hjälp av en bakomliggande makt eller en hotbild" (Isdal 2001), s. 47)

Isdal (2001) delar in psykiskt våld i sju undergrupper: direkt hot, indirekt hot, degraderande och förödmjukande beteende, kontroll, utagerande svartsjuka, isolering och emotionellt våld.

Latent våld

Det latent våldet är verksamt genom att det finns en möjlighet för ett faktiskt utövande av våldet, en risk för att våld kan komma att användas styr i detta fall personers beteende (Isdal 2001). När det har förekommit våld i nära relation kan det latent våldet komma att bli det huvudsakliga våldet, där risken för nytt våld styr den utsattas handlingar och hen utvecklar ett strategiskt beteende för att undvika nytt våld (ibid.).

Isdal (2001) beskriver våld som cykliskt, det vill säga att våldsutövaren ofta har blivit utsatt för eller exponerad för våld i sin barndom eller tidigare i livet.

Våld brukas för att uppnå eller upprätthålla makt och verkar inom ett system som definieras av dominans och underkastelse/underordning, våldet är hierarkiskt och används som maktmedel för att upprätthålla systemet av en hierarki (ibid.). Våld kan ses som medel för uppror eller protest mot ojämlikhet, men våld är väldigt sällan riktat uppåt, det bygger just på hierarki och riktas nedåt i hierarkin. Detta gör att det inte finns någon konstruktivitet i våldet, det fungerar istället systembevarande och destruktivt. Våld kommer i princip alltid ut på ett annat ställe än där det kom in, det förs inte tillbaka till våldsutövaren utan färdas nedåt i hierarkien (ibid.).

För våldsutövaren fyller våldet en funktion som måste ses i relation till den personens bakgrund, livserfarenhet och den kulturella ramen som personen befinner sig i (ibid.). Våld är framförallt ett medel för att motverka vanmakt/maktlöshet, det primära syftet med våld är inte att skada en annan människa, det är att uppnå ett mål. I våldet finns en emotionell del och en förnuftsdel, våldet är inte överilat och ogenomtänkt som det kan tyckas vara vid en första anblick. Det finns nästan alltid ett mönster och en tankegång bakom var, när, mot vem och hur våldet utövas (ibid.).

3.2 Hedersrelaterat våld

Vi har i vår uppsats valt att själva, som författare, inte anta någon definition på hedersrelaterat våld. Vårt syfte är att beskriva det från socialsekreterarnas föreställningar och därför intresserar vi oss för deras definitioner. Vi anser att det inte är nödvändigt att vi antar en definition, utan försöker istället visa på många olika definitioner och perspektiv som finns på det våld som kallas hedersrelaterat.

Nedan följer en redogörelse för Regeringens, Länsstyrelsens och Socialstyrelsens definitioner av vad som konstituerar hedersrelaterat våld. Vi har valt dessa eftersom vi tror att det är efter deras riktlinjer socialtjänsten främst inriktar sin verksamhet. Elektra är samarbetsprojekt mellan olika organisationer som sysslar med projekt, opinionsbildning och utbildning med m.m. relaterat till hedersrelaterat våld.

Regeringens skrivelse (2007) definierar hedersrelaterat våld på liknande sätt som den definierar annat våld i nära relationer; som uppkommet av maktstrukturer, kön, kulturella föreställningar och sexualitet (Regeringen 2013; Regeringen 2007). Skrivelsen (Regeringen 2007) klargör att hedersrelaterat våld och förtryck behöver vara religiöst bundet.

Citat från länsstyrelsens hemsida för hedersrelaterat våld:

- Det kan vara en kollektiv handling och ett kollektiv kan vara förövare.
- Kollektivets rättigheter och behov går före individens rättigheter och behov.
- Kollektivets heder är kopplat till främst kvinnans/flickans sexualitet.
- Det förekommer i grupper/samhällen med starkt patriarkala system.
- Förövarna kan vara både män och kvinnor.
- Både flickor/kvinnor och pojkar/män kan utsättas för våld.
- Homosexuella, bisexuella och transpersoner kan vara särskilt utsatta.

Länsstyrelsen, 2013-03-02

Vissa av definitionerna från Länsstyrelsen (2013) och Regeringen (2013; 2007) tycks universella och förekommer i de flesta skrivelser från myndigheter och stödorganisationer. Alla definierar hedersrelaterat våld som att det kan vara en individuell handling men sanktionerat av ett kollektiv (Regeringen 2013; Länsstyrelsen 2013; Elektra 2013 m.fl.).

Göteborgs stads (Göteborgs stad 2013) hemsida har inte en lika ingående egen skrivelse men har en samling länkar till bland annat Elektra (2013) och Socialstyrelsen (2013) med mer uttömmande beskrivningar kring hedersvåld och hedersfrågor. Socialstyrelsens (2013) hemsida beskriver ett stort behov av riskbedömning och stöd i fall med hederskaraktär eftersom den utsatta i vissa fall kan stå helt utan ett socialt skyddsnät då hela familjen kan stå bakom förtrycket.

Länsstyrelsens sida om hedersvåld (Länsstyrelsen 2013) gör också klart att både män och kvinnor kan vara förövare. Männerna kan bli offer på så sätt att de övertalas/tvingas genom hot om att själva uteslutas eller skadas, till att bidra till hedersvåld mot sina systrar och mödrar. Enligt regeringens skrivelse händer det att yngre män väljs ut vid våldsdåd, då de får lägre straff för eventuellt brott (Regeringen 2007). Elektras hemsida beskriver att en man gifter sig med fel person, eller någon som inte anses ha heder, exempelvis en kvinna som har blivit utesluten via hederstrukturer eller att man stödjer kvinnor som bryter mot hedersstrukturen kan också göra män till ett offer för förtryck och våld. Regeringen beskriver HBTQ-personer som extra utsatta (Regeringen 2013; Regeringen 2007; Länsstyrelsen 2013; Elektra 2013).

Vi uppfattar inte att någon av de här sidorna berör klass eller utbildning mer än indirekt.

3.3 Statistik

Enligt Regeringens hemsida så lever uppskattningsvis 70 000 personer mellan 16 och 25 år i Sverige under förhållanden som begränsar vem de kan gifta sig med, av dessa uppskattas 8500 tro att de själva inte skulle få bestämma vem de får gifta sig med. Indikationer finns kring att det finns för få förebyggande insatser och att det inte görs nog mycket innan situationer blir hotfulla (Regeringen 2013). Regeringen (2007) redogör även att ca 1500-2000 unga flickor drabbades av hedersrelaterat våld och förtryck under 2004, varav ca 10-15 % behövde skyddat boende. Brottsförebyggande rådet (Brå 2013) har i en rapport redogjort att 70 % av alla målsägare i fall med hedersrelaterat våld är under 26 år och mer än 30 % är omyndig, bland de omyndiga är majoriteten tonåringar.

Enligt Terrafems (2013) faktasida så har BRÅ gjort en studie kring anmälningar för kvinnomisshandel, den studien visar att antalet anmälningar har ökat med 33 % mellan 1996 och 2006. Det går inte att utläsa om det faktiska våldet har ökat eller om det endast är anmälningsbenägenheten. BRÅ visar en uppskattning på att det är 20-25 % av fallen anmäls till polisen (Terrafem 2013). 72 % av anmälningarna var mot en gärningsperson som kvinnan känner sedan tidigare (Terrafem 2013; Regeringen 2007). Totalt 164 män dödade en närstående kvinna mellan år 1990 och 1994 (terrufem 2013), det finns en överrepresentation bland män med utländsk härkomst, då 60 av förövarna var födda utanför Sverige. Detsamma gäller för offren, där 49 av 164 har utländskt ursprung (Terrafem 2013).

Av de polisanmälda fallen av våld i nära relation i Sverige utgörs en sjättedel av manliga offer enligt BRÅ (NCK 2013).

4. Metod

I det här kapitlet redovisar vi för hur forskningsprocessen sett ut. Vi redogör för val av metod, metoddiskussion, litteratursökning, process kring informanter, intervjuer och transkribering, analysmetod samt reliabilitet, validitet och generaliserbarhet. Sen presenteras etiska överväganden och förförståelse

4.1 Socialkonstruktionistisk ansats

Vi har i vår studie en socialkonstruktionistisk ingång i förståelsen av vårt material. Vivien Burr (2003) beskriver att socialkonstruktionism innebär en syn på kunskap som skapad i interaktion mellan människor. Det finns ingen objektiv eller "sann" kunskap eller verklighet. Därmed är socialkonstruktionismen också anti-essentialistisk, eftersom det sätt vi betraktar vår värld på är skapad ur sociala processer. Språket ses inom socialkonstruktionismen som en särskilt viktig del i skapandet av vår verklighet. Det finns ingen essens i saker och tings sätt att vara, de blir för oss vad vi uppfattar dem att vara. Socialkonstruktionismen innefattar också en syn på kunskap som kontextuellt, historiskt och kulturellt bundet (Burr 2003). Detta innebär att vi i vår uppsats presenterar den konstruerade verklighet som trätt fram i social interaktion mellan oss och våra informanter.

4.2 Metodval och metoddiskussion

Bryman (2011) beskriver hur kvalitativ forskning skiljer sig från kvantitativ forskning genom att den oftast inte intresserar sig för att kvantifiera resultat, att kvalitativ forskning har en konstruktionistisk tanke genom att den är inriktad på att sociala egenskaper skapas i ett samspel mellan människor och att den kvalitativa forskningen syftar till att ge en förståelse för den sociala verkligheten genom hur deltagare i en särskild miljö tolkar sin verklighet.

Valet av forskningsmetod bör anpassas efter syfte och frågeställning, hur forskaren bäst kan få ett relevant svar på det den önskar undersöka (Bryman 2011). Vi anser att en kvalitativ metod svarar väl an på hur vårt syfte och våra frågeställningar är utformade, genom en kvantitativ metod tror vi inte att vi hade kunnat få samma djupgående svar eller ett lika heltäckande empiriskt material.

För insamling av empiriskt material valde vi enskilda intervjuer.

I arbetet med uppsatsen hade vi från början teoretiska ramar som vi förhöll oss till vid konstruktionen av våra frågeställningar och intervjuguide, när vi gick igenom vårt empiriska material byttes några av dessa teoretiska ramar ut efter hand som det framkom uttryck för andra teoretiska förklaringar i materialet. Vår tanke var från början att använda oss av intersektionalitet som teori och göra en intersektionell analys på våra informanternas utsagor då det enligt NCK (Carbin 2010) finns en brist på forskning med intersektionell analys. Då vi reflekterade över vårt empiriska material ansåg vi att vi inte hade ställt sådana frågor att vi kunde göra en intersektionell analys. Vi valde då att enbart använda oss av intersektionalitet i förhållande till det forskningsteoretiska perspektivet på hedersrelaterat våld. Vi tog istället in systemteori och Foucaults maktteori eftersom detta passade in på vad som framträdde i det empiriska materialet.

Ett arbetssätt där teorierna utvecklas från det empiriska materialet kallas induktivt, ett arbetssätt där teorier och hypoteser testas på det empiriska materialet kallas deduktivt. En kombination av dessa båda arbetssätt, där teorier kan prövas men materialet samtidigt får en inverkan på de teoretiska perspektiven kallas abduktivt (Watt Boolsen 2007; Trost 2010). Vi har använt oss av en abduktiv metod, då vi visserligen testat våra förutbestämda teorier på vårt material men samtidigt varit öppna för att nya teoretiska perspektiv kunde växa fram under uppsatsens gång.

4.3 Litteratursökning

Vid insamling av relevant publicerat material för vår studie har vi främst använt oss av Göteborgs Universitets databas "Summon" där publikationer såsom böcker, artiklar samt tidsskrifter visas, vi har även använt oss av "ProQuest". För att effektivisera arbetet har vi i de fall där det varit möjligt först läst abstractet från publikationen för att se om det var av intresse för vår studie (Bryman 2011).

Sökord som vi använt oss av är bland annat; "heder", "hedersrelaterat våld", "honour violence", "honour violence Sweden", "våld i nära relation", "mångkultur", "socialtjänst".

Sökorden vi använt oss av har också återkommit som nyckelord i artiklar vi funnit intressanta, vilket kan vara ett bra sätt att begränsa sin sökning (Bryman 2011). För att bredda eller begränsa våra sökningar har vi använt oss av trunkering, det vill säga en asterisk i slutet av sökordet för att få sökresultat med flera olika ändelser samt AND/OR (OCH/ELLER) där "and" avgränsar en sökning till endast de sökord vi skrivit och "or" breddar sökningen till flera alternativa träffar. Vi har också använt frassökning, där sökordet/-n sätts inom citationstecken för att endast ge träffar på den önskade frasen.

Vi har även använt oss flera relevanta hemsidor för att göra sökningar bland deras material. Det huvudsakliga sökordet har då varit "hedersrelaterat våld".

Mycket av den litteratur vi läst och använt oss av har dock kommit från referenssökning i annan tidigare forskning, och kanske framförallt från rapporten *Hedersrelaterat våld och förtryck- en kunskaps- och forskningsöversikt* (Carbin 2010) från NCK.

Vi har strävat efter att använda primärkällor i vår uppsats dock har vi en del sekundärkällor, främst gällande teori. Detta har varit dels en tidsbesparande åtgärd men också på grund av att det gett oss en bra översikt av vad teorin innefattar. Vi har medvetet valt att söka efter publikationer av studier gjorda i Sverige, detta eftersom vi anser att vår avgränsning gäller en svensk kontext och att resultaten i studier gjorda i ett annat land än Sverige inte nödvändigtvis måste överensstämma med situationen här.

Vi har även använt oss av litteratur vi själva har känt till eller som har förekommit i tidigare kurser under vår socionomutbildning.

4.4 Urval och informanterna

Vid urvalet av informanter var det geografiska området viktigt för oss, då vi på grund av tid och ekonomi inte hade möjlighet att åka långa sträckor. Vi valde att koncentrera oss på att få informanter från Göteborg. Vi diskuterade dock att det hade varit intressant att få informanter från åtminstone närliggande kommuner, men valde ändå att rikta in oss på Göteborg eftersom vi ansåg att ett urval från olika stadsdelar i Göteborg kunde vara nog så intressant och informativt.

Vårt urval av informanter kan beskrivas som målinriktat, det vill säga att vi försökte finna informanter som var representativa för vår frågeställning (Bryman 2011). I en kvalitativ studie läggs det oftast ingen vikt vid att urvalet ska vara statistiskt representativt (Trost 2010). Våra kriterier för intervjupersoner var att de skulle arbeta som myndighetsutövande socialsekreterare och på något sätt (genom egna ärenden eller kollegors) komma i kontakt med det som definieras som hedersrelaterat våld. Vår tanke med att intervjua socialsekreterare var att de torde ha en bred klientbas och komma i kontakt med många olika sorters människor. Vi diskuterade möjligheten att intervjua personal på andra arbetsplatser. Ett exempel är kvinnojour, men vi avstod från detta då vår uppfattning är att deras synsätt naturligt nog är främst inriktat på kvinnors situation. Då det stod klart att vi ville intervjua socialsekreterare kontaktade vi enhetschefer inom Familje- och individomsorg på socialkontor i alla Göteborgs tio stadsdelar. Anledningen till att vi valde Familj- och individomsorg var att det är där våldsärenden utreds och hanteras. Enhetscheferna

kontaktades via mail och i vissa fall först via telefon. I mailet beskrev vi att vår studie skulle behandla socialsekreterares syn på hedersrelaterat våld och bad enhetscheferna vidarebefordra förfrågan om någon kunde tänka sig att ställa upp på intervju till sin personal. Detta gör att vi inte vet om enhetscheferna faktiskt vidarebefordrade vår förfrågan till personalen. De enhetschefer vi kontaktat kan ses som en slags grindvaktare (Bryman 2011), eftersom vi inte vet vilka socialsekreterare som fått ta del av vårt mail och därmed blivit tillfrågade om medverkan i studien vet vi inte vilket eller hur stort bortfall vi har.

Slutligen fick vi kontakt med fem personer som kunde tänka sig att ställa upp på en intervju, det är också dessa fem som vi intervjuat. Intervjupersonerna arbetar i tre olika stadsdelar i Göteborg, stadsdelarna skiljer sig åt demografiskt. På grund av en risk att våra informanter skulle kunna identifieras skriver vi inte ut vilka stadsdelar det rör sig om.

Vi har inte frågat informanterna om kön, ålder, klass, etnicitet och liknande. Så här i efterhand hade det nog varit klokt att åtminstone fråga om etnicitet eller härkomst, eftersom det kan vara av relevans för vårt resultat. Vi kan dock säga att vi uppfattar informanterna som kvinnor med svenskt ursprung och mellan 20- till 40-års ålder. Informanterna arbetade alla på barn- och ungdomsenheten på respektive socialkontor, fyra av dem arbetade på utredningsenheten och en på mottagningsenheten. Samtliga informanter var utbildade socionomer, med en yrkeserfarenhet på mellan ett till sju år. Alla informanter har uttryckt ett intresse för hedersrelaterat våld, vi tror också att det är på grund av detta egna intresse som de valt att delta i studien. De hade också alla kommit i kontakt med vad de definierade som hedersrelaterat våld i sitt yrke, både genom egna ärenden samt kollegors ärenden. För att anonymisera informanterna har vi fingerat namnen som används i uppsatsen.

Jan Trost (2010) beskriver att det i användandet av en kvalitativ metod är önskvärt med informanter som inom en given homogenitet (i vårt fall socialsekreterare) representerar en heterogenitet för att få en variation i sitt material. En kritik mot vårt urval är att våra informanter inom den homogena gruppen troligen inte är tillräckligt heterogena. I form av heterogenitet kan nämnas att socialsekreterarna arbetar på olika stadsdelar med olika demografi, att de har varierande kunskap gällande hedersrelaterat våld vad gäller utbildning och information de tagit till sig genom styrdokument och eget intresse samt att åldern på dem varierar. I form av homogenitet är informanterna alla kvinnor, de har visserligen varierande yrkeserfarenhet genom hur länge de arbetat som socionomer men det hade varit önskvärt att spannet mellan den som jobbat kortast tid och den som jobbat längst tid var lite större, alla informanterna arbetar på barn- och ungdomsenheter vilket gör att deras erfarenhet och infallsvinkel naturligt nog främst inte gäller vuxna.

Genom att samtliga våra informanter arbetar på barn- och ungdomsenheter har de genom sitt arbete troligen barn och ungdomar som ingång till förståelsen av våld. Hade vi intervjuat socialsekreterare på vuxnenheter hade kanske svaren på exempelvis vem som utsätts för våld sett annorlunda ut. Att våra informanter (enligt vår uppfattning) inte har utländsk härkomst kan också ha betydelse för deras föreställningar, särskilt med tanke på den postkolonialteoretiska utgångspunkt vi har i vår analys. Genom att både vi författare och våra informanter tillhör eller representerar västvärlden är det troligt att diskurser om "vi" och "dem" förstärks i utsagorna i intervjumaterialet.

4.5 Intervjuerna och intervjuguide

Intervjuerna varade runt en timme, den kortaste intervjun är 42 minuter och den längsta en timme och 14 minuter. Intervjuerna har utförts i ett av socialsekreteraren bokade samtalsrum på respektive arbetsplats, utom en intervju som utfördes i ett grupprum på Institutionen för socialt arbete i Göteborg. Vi lät informanterna själva välja var de ville bli intervjuade. Intervjun med informanten Margareta är den kortaste och också minst uttömmande intervjun, därför förekommer färre citat från henne i vår analysdel än från övriga informanter.

Vi har båda medverkat vid alla intervjuerna. Vid varje intervju har en av oss författare varit intervjuledare och ställt de frågor som vi hade i vår intervjuguide (se bilaga 1) samt även följdfrågor, den andra har endast ställt följdfrågor.

Vår intervjuguide (se bilaga 1) var semistrukturerad, vilket innebär att vi hade ett antal förutbestämda frågor men vi hade möjlighet att frånga dem och använda olika formuleringar på frågorna (Bryman 2011). Vi följde vår intervjuguide ganska precist i alla intervjuer, dock blev följdfrågorna annorlunda från intervju till intervju. I vissa intervjuer fick vi också förklara eller omformulera någon fråga då intervjupersonen inte förstod. I de fall där intervjupersonen berörde något ämne som kom i en senare fråga lät vi henne fortsätta prata om det, men frågade ändå mer specifikt utifrån den fråga vi formulerat för att försöka säkerställa att något inte skulle gå förlorat i berättelsen. Det fanns också vissa narrativa inslag i intervjuerna, där vi ber intervjupersonen berätta eller beskriva om sina erfarenheter. En ren narrativ intervju har som syfte att intressera sig för historierna som intervjupersonen berättar, på sociala, temporala och betydelsemässiga strukturer (Brinkmann & Kvale 2011), detta var inte vårt mål i intervju och analys men vi ämnade ta in narrativa delar i intervjun för att försöka få en sammanhängande berättelse utifrån våra intervjupersoners perspektiv.

Vår intervjuguide innehåller färre frågor om annat våld i nära relation än om hedersrelaterat våld, detta är något vi i efterhand är kritiska mot. Fokus för studien är inte att göra en jämförelse mellan föreställningar kring annat våld i nära relation och hedersrelaterat våld. Vi ville använda definitioner på annat våld i nära relation för att kunna ställa föreställningar kring hedersrelaterat våld mot något och på så sätt utröna om det hedersrelaterat våld får specifika förklaringsmodeller. I efterhand kan vi se att vår studie hade fått större tyngd genom ett bredare empiriskt material gällande annat våld i nära relation. Vi vill uppmärksamma läsare på att vi har ställt följdfrågor, exempelvis gällande förövare i annat våld i nära relation, gällande annat våld i nära relation som inte syns i vår intervjuguide. Det empiriska materialet kring annat våld i nära relation är alltså inte så tunt som det kan framstå vid ett läsande av intervjuguiden.

4.6 Transkribering

Vi har delat lika på transkriberingen mellan oss författare, det innebär att vi transkriberade två intervjuer var i sin helhet och en intervju delade vi på transkriberingen av. Vi transkriberade så ordagrant som möjligt, men eftersom vi inte gjort en språklig analys lade vi ingen särskild vikt vid att i utskriften av intervjuerna påvisa tonfall, skratt eller pauser. Ett fåtal delar av det inspelade materialet var ohörbart, på grund av bakgrundsljud eller att någon pratade väldigt tyst så att mikrofonen på grund av placering inte fångade upp talet. Dessa delar har vi i

utskriften markerat som "ohörbart", då det endast rör sig om ett eller enstaka ord anser vi inte att det påverkat vårt empiriska material som helhet.

4.7 Analysmetod och teoretisk ansats

Som analysmetod valde vi vad Brinkmann och Kvale (2011) benämner som teoretisk tolkning. En teoretisk tolkning utgår inte från några särskilda analysverktyg, den grundar sig i en teoretisk kunskap inom ämnet och kan exempelvis genomföras så att forskaren läser intervjumaterialet flertalet gånger med en reflektion över teman som kan tyckas vara av intresse (Brinkmann & Kvale 2011). Vid en sådan analysmetod blir det också viktigt att de intervjufrågor som ställts är teoretiskt genomtänkta.

Analysförfarandet påbörjades egentligen redan vid insamlingen av vårt material, vilket Brinkmann och Kvale (2011) också beskriver som önskvärt i en kvalitativ intervju. Efter varje intervju diskuterade vi sinsemellan vad som framkommit i intervjun och efterhand hur det förhöll sig i jämförelse med våra andra intervjuer samt tidigare forskning. När alla intervjuer var transkriberade påbörjade vi först en lista i punktform över saker som vi reflekterat över i intervjusituationen och under transkriberingen, denna lista fylldes sedan på under läsning av det utskrivna materialet. I ett första skede läste vi samtliga intervjuer enskilt och strukturerade varje informants utsagor efter olika teman specifika för just den intervjun, vissa teman var mer återkommande i utskriften än andra (se bilaga 3 för exemplifiering av analysförfarandet). De teman som vi fann återkommande i flera intervjuer fortsatte vi sedan att arbeta efter. Under analysprocessen har vi successivt förändrat och snävat in våra teman efter vad som framstod som mest framträdande och intressant i vårt empiriska material. Våra slutliga teman har vi sedan använt som huvudrubriker i vår resultat- och analysdel. I läsandet av utskrifterna förhöll vi oss till våra frågeställningar som riktlinjer för vilka teman som kunde vara intressanta, vi beaktade också tidigare forskning och teori i syfte att hitta likheter eller skillnader i vårt material. Samtidigt försökte vi bevara en öppenhet inför vad våra informanter sade för att inte missa eventuella teman vi inte tänkt på, detta reflekteras bland annat i att frågeställningarna omarbetades efter en första analys av vårt material då frågeställningarna inte besvarades med det empiriska materialet.

I nästa steg tittade vi på de teman som framkommit i varje enskild intervju och jämförde dem med varandra för att hitta möjliga likheter i informanternas utsagor, genom detta och genom att gå igenom vår punktlista skapade vi teman som kunde utläsas från intervjuerna. När vi började analysera det empiriska materialet efter våra teman framträdde det för oss att de teorier vi valt inte räckte för att beskriva informanternas utsagor. Vi bytte då ut teorier mot andra för att göra analysen så fullkomlig som möjligt.

Vid en kritisk teoretisk tolkning är sociala, politiska och ekonomiska frågor intressant. Forskaren försöker uttyda en djupare mening, bortom ideologier och falskt medvetande, bakom den hegemoniserande diskurs som råder i intervjumaterialet (Brinkmann & Kvale 2011).

Med hjälp av våra teorier, har en kritisk hållning till materialet tyckts ganska självklart för oss. Vi har haft som utgångspunkt att diskutera bland annat makt, strukturell diskriminering

och ett olikskapande i förhållande till vår frågeställning och detta har också varit en naturlig del i analysförfarandet.

De teoretiska perspektiv vi använt oss av har vi applicerat på olika sätt i vår analys. De tre forskningsteoretiska perspektiven på hedersrelaterat våld (könsperspektiv, kulturellt perspektiv och intersektionellt perspektiv) har vi använt oss av för att se om våra informanter använder sig av dessa perspektiv i sina förklaringsmodeller. Teorier om etnicitet/kultur, postkolonial teori, systemteori och makt har vi använt för att få en djupare förståelse för informanternas utsagor. Valet av teorier uppkom ur en vilja att problematisera en kulturalisering av personer med utländsk härkomst och ett skillnadsskapande genom diskurser kring våld. Kritik mot kulturalisering och skillnadsskapande har vi fått till oss genom den tidigare forskning vi läst.

Ett problem med den teoretiska tolkningen är att intervjuarens/uttolkarens förförståelse kan få alltför mycket utrymme i analysen av intervjumaterialet (Brinkmann & Kvale 2011). För att motverka detta är det viktigt att forskaren har en kännedom om sin förförståelse och åsikter kring forskningsämnet och strävar efter att arbeta med analysen med ett öppet sinne. Ett annat sätt att motverka att forskarens egen förståelse lyser igenom allt för mycket i analysen är att försöka falsifiera sin tolkning genom att se alternativa tolkningar (Brinkmann & Kvale 2011).

4.8 Förförståelse

Vi författare hade inga omfattande kunskaper inom ämnet hedersrelaterat våld/hederskultur sedan tidigare. Vi alla kan sägas ha axfördomar, det vill säga omedvetna föreställningar om hur saker och ting är, och utan dessa föreställningar (sanna eller falska) skulle vi inte kunna ta oss an ämnet (Thomassen, 2007). Vår bild av hedersproblematik hade vi, likt många av våra intervjupersoner, till största delen fått från media, men även från vetenskapliga texter, föreläsningar och liknande. Den bild som där presenterats för oss var, likt det Hellgren och Hobson (2008) beskriver, till större delen inriktad på hedersrelaterat våld som en kulturell avvikelse och som en icke-svensk företeelse.

En av oss har också har också en mer konkret eller praktisk kunskap (Thomassen, 2007) från en praktikplats på en kvinnojour där kvinnor som blivit/blev utsatta för det som benämns som hedersrelaterat våld bodde, även personalen berättade historier om kvinnor med samma problematik som tidigare bott där.

Den kunskap vi fått från media har troligen bildat vår grundsyn på vad hedersproblematik är och inställning till det, då det förmodligen är genom media som informationskälla vi först kom i kontakt med fenomenet hedersrelaterat våld. Vi ser detta som en form av tyst kunskap, det vill säga kunskap som blivit en del av oss själva och som vi aktivt använt för att förstå och handla, men som vi inte alltid kan sätta ord på (Thomassen, 2007). I det här fallet kan denna tysta kunskap tolkas som något negativt, vi menar alltså att den kunskap vi hade om hederskultur till så stor del präglats av det vi hört från medier och i allmänt tal att vi inte själva bildat oss en opartisk bild utifrån möten med det i verkligheten. Även om vi till viss del är medvetna om de fördomar vi bär på har det troligen färgat vårt förhållningssätt. Vi tolkar det också som att vår förförståelse är beroende av den tid och plats vi lever i (Thomassen 2007).

Under uppsatsens gång har vi dock vidgat vår förståelse för hedersrelaterat våld genom de olika diskurser som presenteras i den forskning vi använt oss av och läst. Även i uppsatsens inledningsskede diskuterade vi huruvida hedersproblematik verkligen kan ges den kulturella förklaringen som vi mer eller mindre omedvetet gav den. Efter att ha tagit del av de olika perspektiv som till viss del representeras i forskning, men sällan i media, kunde vi föra diskussionen på ett helt annat plan och med större medvetenhet och öppenhet.

En annan av våra utgångspunkter i uppsatsen är att våld i nära relation är ett samhällsproblem och leder till minskat livsutrymme för den våldsutsatta individen.

4.9 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Trost (2010) hänvisar begreppen validitet och reliabilitet till den kvantitativa forskningstraditionen och menar att de i kvalitativ forskning inte kan ges samma innebörd då kvalitativ forskning inte syftar till att kvantifiera resultat.

Trost (2010) beskriver validitet i kvalitativ forskning som att det empiriska materialet ska bygga på hur intervjupersonen uppfattar och definierar saker, utan antaganden från intervjuaren på saker som intervjupersonen faktiskt inte svarat på. Vi har under intervjuerna, precis som Trost (2010) skriver, försökt att exempelvis inte uttrycka "Jag förstår" utan istället ställt frågor som "Om jag förstår dig rätt menar du att [...] stämmer det?". Våra frågor i intervjuguiden är dessutom utformade så att vi söker våra intervjupersonernas definitioner och förklaringar. Samtidigt är vi båda författare en del i intervjuprocessen och vi har troligen skapat oss en egen uppfattning av intervjupersonernas svar och utsagor, både under själva intervjun och under analysprocessen.

Reliabilitet syftar till att en mätning ska ge samma resultat om den upprepas vid ett annat tillfälle, men i en kvalitativ studie är det oftast inte huvudfokus eftersom kvalitativ forskning snarare riktar in sig på just det föränderliga i olika kontexter (ibid.). Vi kan inte uttala oss om huruvida våra intervjupersoner, eller andra socialsekreterare, gett samma svar vid ett annat tillfälle eller till andra intervjuare. Trost (2010) beskriver objektivitet som en del i reliabilitet, vikten av att forskaren är lyhörd och lägger märke till förändringar hos intervjupersonen. Samtidigt menar Trost (2010) att en forskare i kvalitativ metod aldrig kan ha en total objektivitet, eftersom vi aldrig helt kan vara nollställda inför våra egna tankar, åsikter eller uppfattningar. Vi har försökt förhålla oss objektiva både i intervjusituationen och i analysen, men troligen har våra egna uppfattningar färgat vårt resultat och hur vi har valt att tolka våra intervjupersoner.

Generaliserbarhet i en studie innebär huruvida studiens resultat kan generaliseras till att gälla i andra sammanhang. Att generalisera en kvalitativ studie bör inte syfta till en universell generalisering då en socialkonstruktivistisk ansats utgår från att kunskap skapas i olika kontexter och inte behöver vara giltig i alla sammanhang (Brinkmann & Kvale 2011). Vi kan således inte generalisera våra resultat till gällande utanför det sammanhang som vi befunnit oss i under insamlingen av det empiriska materialet, men ett sätt som Brinkmann & Kvale (2011) tar upp för att visa på generalisering är att jämföra sitt resultat med tidigare forskning och teorier, något som vi också gör i vår analysdel.

4.10 Forskningsetiska överväganden

Vid bedrivande av forskning finns vissa forskningsetiska regler att ta hänsyn till, de är bestämda till fyra stycken och utgår från individskyddskravet som innebär att en individs integritet och privatliv inte får kränkas i bedrivande av forskning. De fyra är informationskravet (rätt att få kännedom om vad studien behandlar), samtyckeskravet (samtycke till att delta i studien), konfidentialitetskravet (ingen utöver de involverade i forskningen har tillgång till empirin och deltagare aidentifieras) och nyttjandekravet (det insamlade materialet får inte användas till något annat än forskningen) (Bryman 2011; Vetenskapsrådet).

Vi har iakttagit samtliga forskningsetiska regler vid insamling av material. Vi har både muntligt och skriftligt informerat intervjupersonerna om vad uppsatsens ämne är, genom vår "Informations- och samtyckesblankett" (se bilaga 2) har också intervjupersonerna gett sitt samtycke till att medverka i studien samt fått information om att de kan ta tillbaka sitt samtycke. Vi ombad alla intervjupersoner läsa igenom och skriva under blanketten, för att på så sätt ge sitt samtycke, innan vi startade intervjuerna. En av intervjupersonerna valde att inte läsa igenom blanketten, utan skriva under direkt. Detta var inte något vi uppmanade henne att göra, men samtidigt motsade vi oss det heller inte efter hennes initiativ.

Det empiriska materialet vi har samlat in har inte gjorts tillgängligt för någon än oss författare, utöver att vår handledare och medstudenter fått läsa vissa citat. Materialet kommer inte heller användas i någon annan forskning och inspelningarna av intervjuerna kommer att raderas så snart uppsatsen är godkänd och vi därmed är säkra på att vi inte behöver dem längre.

Vi har frågat samtliga intervjupersoner om de önskar ta del av hela eller delar av det utskrivna materialet från deras intervju innan vi använde oss av det i uppsatsen för att säkerställa att känsliga uppgifter inte skrevs ut i uppsatsen. Ingen av intervjupersonerna tyckte dock att detta var nödvändigt. Vid ett sådant förfarande finns risk att vi som forskare kan så att säga bli censurerade av våra informanter, vilket naturligtvis kan vara negativt för studiens resultat. Samtidigt är det ur en etisk synvinkel viktigt att deltagare i studien har ett visst inflytande över vilka delar av dem själv som synliggörs i en publikation. Några av informanterna uttryckte en oro för att personer skulle kunna identifieras i de delar av intervjuerna som berörde klienter och ärenden. Utöver att intervjupersonerna själva anonymiserade klienter under intervjun har vi också lagt vikt vid att inte presentera delar av sådana citat där en klient eller familj eventuellt skulle kunna identifieras.

I uppsatsens presentation av det insamlade materialet har vi anonymiserat intervjupersonerna och varit noga med att deras identitet inte ska kunna uttydas. Dock kan vi inte med säkerhet säga att de inte kan identifieras av någon, eftersom antalet intervjupersoner är relativt begränsat och det finns en chans att exempelvis kollegor på deras arbetsplatser som läser uppsatsen kan härleda något av svaren till en viss intervjuperson. För att göra identifiering av våra informanter svårare har vi fingerat deras namn i uppsatsen samt valt att inte skriva vilka stadsdelar de arbetar i.

5. Tidigare forskning

I denna del presenterar vi tidigare forskning som gjorts på området hedersrelaterat våld, och annan forskning relaterad till vårt forskningsämne. Vi presenterar först forskning kring socialtjänst, sedan forskning kring skola och etnicitet och sist forskning kring flickors utsatthet. Vårt fokus ligger på tidigare forskning utförd i en svensk kontext.

5.1 Forskning kring socialtjänst

Astrid Schlytter (2004) redogör i sin bok för socialtjänstens agerande i fall där det förekommer hedersrelaterat våld eller förtryck och utgår bland annat från fyra flickors historier för att göra detta, boken berör främst arrangerande äktenskap och tvångsäktenskap (som en del av en hederskultur). Inom socialtjänsten har Schlytter (2004) funnit normer för att inte göra någonting, det vill säga att utifrån flickans position inte gör tillräckligt för att hon ska kunna förändra sin situation. Några sådana normer är att socialtjänsten inte gör några insatser utan att kontakta vårdnadshavarna, de gör inget eftersom de inte har någon bra hjälp att erbjuda flickan och de gör inget då det är lika dåligt för flickan att bli omhändertagen som att vara kvar i familjen.

Schlytter (2004) har funnit att socialsekreterare efterfrågar större kulturell kompetens och kunskap om patriarkala familjer för att arbeta med hedersfall, vilket är något hon också förordar. Dock ser hon det som viktigt att denna kulturella kompetens inte medför att kultur nationaliseras och att klienter därmed blir sedda på ett visst sätt utifrån vilken nation de kommer från samt att traditioner som kan härledas till kultur inte blir legitimerade genom en alltför omfattande kulturrelativistisk ansats.

Yvonne Sjöblom (2006) bygger sin rapport på enskilda intervjuer med fem socialsekreterare på barn- och familjeeenheter och en personal från Ungdomsmottagningen, från sex olika kommuner i nordvästra Stockholm. Rapporten syftar till att undersöka hur socialsekreterare arbetar med hedersrelaterat våld (Sjöblom 2006). I rapporten används en definition av heder och hedersrelaterat våld som kommer från Länsstyrelsen, denna innefattar bland annat att våldet är legitimt, planerat, kollektivt sanktionerat och i vissa fall kollektivt utövat, främst inriktat på kontroll av kvinnors sexualitet, i förlängningen är våldet ofta även sexuellt samt att ett rykte kan vara tillräckligt skäl för bestraffning (Sjöblom 2006).

Det socialsekreterarna främst såg som utmärkande för hedersrelaterat våld var sexualitet, kön, kontroll, familjemönster och även i vissa fall vilket land personerna kom från men främst knutet till invandrare (muslimer) och patriarkala familjesystem med stora familjer/släkter (Sjöblom 2006).

Socialsekreterarna såg som en del av sin uppgift att bedöma trovärdigheten i flickornas historier, där kunde känslan de fick vid samtal med flickan vara avgörande för om hon kändes trovärdig eller inte. Ett problem var när flickan kunde ändra sin historia och exempelvis vilja flytta hem till familjen igen efter en placering, socialsekreterarna hade svårt att förstå varför någon som sagt sig vara dödshotad skulle vilja återvända till detta hot (Sjöblom 2006). Socialsekreterarna menade att de hade som strategi att lyssna på flickornas berättelser och förhålla sig till dem som sanna, oavsett om de var det eller inte, även när berättelsen

förändrades var detta viktigt (Sjöblom 2006). Ett annat problem i förhållande till trovärdighet var att socialsekreterarna även skulle bedöma flickornas föräldrar, särskilt problematiskt blev det då en flicka ville återvända hem efter placering och socialsekreterarna skulle avgöra huruvida föräldrarna utgjorde ett hot även om inte flickan själv ansåg det längre (Sjöblom 2006).

Ing-Marie Johanssons (2010) artikel beskriver att det finns en överrepresentation av immigrerade barn eller barn med utlandsfödda föräldrar bland barn som blivit placerade utanför sina familjers hem. Hon presenterar två studier som beskriver att det här är knutet till socioekonomiska faktorer. Enligt Johansson (2010) är boendeförhållande och inkomst avgörande faktorer kring hur stor risk det är att barnen blir placerade utanför familjen. Studierna påvisar att det gäller tonåringar men inte yngre barn, vilket skulle kunna vara kopplat till att immigrerade familjer inte får det stöd de behöver när barnen är unga (ibid.).

Johansson (2010) beskriver att det kan finnas en krock mellan Sveriges välfärdssystem vilja att välkomna alla kulturer och respektera deras rättigheter och viljan att alla ska få samma bemötande och möjligheter. Det här är den "multikulturella paradoxen", vilken är lik den postkoloniala paradoxen. Hon beskriver att det finns en kritik riktad mot multikulturell politik då möjligheten att behålla sin ursprungskultur kan krocka med den immigrerades möjlighet att "leka på samma villkor" som "majoritetssamhället". Då staten representerar majoritetssamhället bestämmer också staten/beslutsfattaren till stor del, åtminstone juridiskt, när minoritetsgrupper ska behandlas likvärdigt och när de ska behandlas avvikande. Samtidigt beskriver Johansson (2010) att det finns en tendens att låta västerländska synsätt och teorier vara universellt gällande, även om det kanske inte är det bästa för individer från andra kulturer.

5.2 Forskning kring skola och etnicitet

Sabine Gruber (2007a) har gjort en studie kring vad skolpersonal har för föreställningar kring hedersrelaterat våld och hur dessa föreställningar påverkar insatserna för elever i skolan som är eller anses vara utsatta för sådant våld. Studien är kvalitativ och bygger på enskilda intervjuer samt gruppintervjuer med elevvårdspersonal. Hon har även utfört deltagande observationer, då främst på utbildningar gällande hedersrelaterat våld riktade till skolpersonal (ibid.).

Genom sitt intervjumaterial påvisar Gruber (2007a) att elevvårdarna främst kopplar det våld som definieras som hedersrelaterat till olika geografiska platser (till exempel Turkiet, Irak, Iran, Libanon, Syrien, Marocko, Tunisien, Egypten, Somalia och Pakistan) och som genom migration förflyttas och förs med till Sverige, något som också genomsyrar de utbildningsdagar Gruber deltagit i. Gruber (2007a) har också funnit att hedersrelaterat våld av elevvårdarna kopplas till kultur och traditioner som anses som icke-svenska, medan annat ("svenskt") våld förklaras genom mer individuella modeller såsom psykosociala eller tragiska omständigheter. Det hedersrelaterade våldet beskrivs också som socialt accepterat (i gruppen där det utövas), mer brutalt och svårare för elevvårdarna att förstå än övrigt våld (ibid.).

Det hedersrelaterade våldet förklaras som en konflikt mellan tradition (kulturen i ursprungslandet) och modernitet (det svenska samhället), och som att ha en uppkomst ur ett

traditionellt synsätt (ibid.). Denna kultur ses i viss mån som något fixerat och oföränderligt som migrerade personer bär med sig till Sverige. Flickor och deras föräldrar med utländsk härkomst, i egenskap av detta, blir representanter för ett problem där hedersrelaterat våld redan definierats och blivit kategoriserat (ibid.).

Bland elevvårdare och föreläsare på utbildningar förmedlas en tanke om invandrare som traditionella, särskilt i förhållande till könsrelationer, i förhållande till den moderna svenska jämställdhetstanken. Dessa tankar förmedlas ofta genom att relatera invandrades kulturella uttryck till att det svenska samhället har varit likadant uppbyggd (oftast refereras detta till som för ca 100 år sedan), Gruber (2007a) skriver att anledningen kan vara en vilja att skapa förståelse för "invandrades" kultur, men hon menar att det får till följd att den svenska kulturen framställs som föränderlig och under utveckling, medan andra kulturer framställs som stagnerade, avvikande och underutvecklade.

Elevvårdarna uttrycker att invandrare inte har samma förståelse för eller kunskap om demokrati och mänskliga rättigheter som "svenskar" har, de menar också att det var viktigt att förmedla och lära ut dessa värden och genom att göra detta kunde invandrare lära sig och bli en del av svenskheten, på så vis kunde också det hedersrelaterade våldet upphöra eller bekämpas (ibid.).

Gruber (2007a) menar att den kulturella förklaringsmodell som det hedersrelaterade våldet ges dels får effekten att våldet som flickor med invandrabakgrund utsätts för inom familjen homogeniseras och att insatserna därmed också är väldigt likinriktade, att detta våld partikulariseras och att grupper i samhället stigmatiseras.

Några av de intervjuade elevvårdarna uttryckte att hedersrelaterat våld kan vara en konsekvens av segregation och arbetslöshet, men dessa strukturella förklaringar utvecklades oftast inte vidare än så (ibid.).

En annan studie utförd av Gruber (2007b) kring etnicitet och förståelsen av elevers förutsättningar. Studien grundar sig i ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på etnicitet och hon ser etnicitet som något skapat, föränderligt och kontextuellt.

Gruber (2007b) vill se hur personalen i studien förstår och tolkar eleverna och visar att de inte enbart förstås utifrån sig själva utan från skapade förklaringsmodeller som personalen använder, t.ex. "svensk", "centrumelev" eller "rom". Hon kommer fram till att det finns likheter i lärarnas sätt att tala om eleverna med det som andra forskare har definierat som vardagsrasism. Hon visar också hur det här påverkar hur lärare bemöter elever och eventuella problem.

I studien ser Gruber (2007b) på hur tolerans är något som lärarna ser som viktigt och att mångkultur ses som något bra, men hur det samtidigt cementerar en hierarki där "svenskarna" ska tolerera "invandrarna". Gruber (2007b) menar att lärarnas fokus ligger på att lära eleverna att vara toleranta, men att det här samtidigt verkar hindra självreflektion hos lärarna. Den här toleransen för "de avvikande" är inte gränslös utan förutsätter att avvikaren gör vissa eftergifter, som att inte bryta mot skolans grundläggande regler och att försöka anpassa sig (ibid.).

Som avslutning skriver Gruber (2007b) att de etniska konstruktioner som förekommer i studien direkt kan länkas med föreställningar kring klass och kön, utöver föreställningar kring etnicitet.

5.3 Forskning kring flickors utsatthet

Paulina de los Reyes (2003) har i sin rapport utgått från fem enskilda intervjuer med våldsutsatta kvinnor, intervjuer med personal på kvinnojourer, intervju med en person anställd av Rikskvinnocentrum samt enkätsvar från 120 våldsutsatta kvinnor.

de los Reyes (2003) uttrycker i sin rapport dels att flickorna och kvinnorna som blir utsatta för våld har svårt att få hjälp och bli tagna på allvar av samhällets instanser, såsom socialtjänst. När de väl får hjälp är det utifrån en schabloniserad bild av invandrade familjer och våld i dessa (ibid.). Enligt studien hade de flesta kvinnor som sökt hjälp hos exempelvis polis, skola och socialtjänst bemötts av negligering och missbedömningar. Hos socialtjänsten hade också fallen i första hand setts som en konflikt mellan generationer, och inte som att flickorna var våldsoffer, när socialtjänsten handlar efter att flickan ska återförenas eller komma överens med sin familj tas inte hennes situation på allvar (ibid.). Enligt informanterna i studien kunde socialtjänstens ståndpunkt i många fall missgynna flickorna. Dessutom verkade bristande resurser vara ett stort problem för att flickorna/kvinnorna skulle få den hjälp de behövde (ibid.).

Enkätsvaren visar att det inte finns något som karakteriserar förövarna i form av boende, arbete eller utbildning i de fall där respondenten uppgett heder som anledning till våldet, majoriteten av förövarna som hade utländsk bakgrund hade bott i Sverige i minst tio år (ibid.). Av de 120 enkätsvaren uppgav 88 kvinnor att förövaren utsatt dem för hårt kontrollerande beteende, själva kontrollen skiljde sig inte mellan de som uppgett heder som skäl och de som uppgett andra skäl. De som uppger heder har dock angett att traditionella och religiösa seder även ingår i kontrollen. Intervjumaterialet har visat att heder är kopplat till kvinnors sexualitet, vilket får till följd att föräldrarna är berättigade att kontrollera flickornas umgänge, klädval och beteende (ibid.). I studien har de los Reyes (2003) funnit att de flesta unga kvinnor som misshandlas av familjemedlemmar är förövaren pappan eller andra manliga släktingar.

Siv-Britt Björktomta har i sin avhandling intresserat sig för hur de flickor som i Sverige har kommit att beskrivas som "utsatta tjejer i patriarkala familjer" (lever inom en hederskontext) själva upplever och beskriver sin situation (Björktomta 2012). För ändamålet har hon intervjuat elva flickor, som lever med en sådan familjesituation, med utländsk bakgrund i åldern 16-20 år. Alla flickorna hade erfarenhet av migration, antingen egen eller genom familj/släktingar. Hon har i sin analys berört teman som familjerelationer, patriarkala familjer, gränsmarkörer och gränsöverskridande, motstånd, handlingsutrymme och strategier för att utöka detta och känslor i förhållande till familjesituationen och sig själv såsom skuld, skam och respekt (ibid.).

Genom sitt empiriska material har Björktomta (2012) kommit fram till att samtliga flickor

levde under en kontroll från familjen som främst berörde oskuldskrav, pojkvänsförbud och klädsel. Flickorna som Björktomta intervjuat uttryckte en respekt för sin pappa, men respekten tycktes inte vara kopplad till kärlek utan till en vilja att skydda sig själv genom att hemlighålla eller inte utföra vissa handlingar som betraktades som normbrytande. Flickorna skulle ständigt förhålla sig till två fält, ett med normer som kom "inifrån" det transnationella sociala rummet och ett med normer som kom "utifrån", från det omgivande samhället (Sverige) som de nu befann sig i (ibid.). I det förstnämnda fältet rådde patriarkal familjeorganisering och traditionella familjevärderingar och i det sistnämnda en jämställdhetsdiskurs, barns rättigheter och friare syn på sexualitet. Att bryta mot de normer som fanns i fältet "inifrån" kunde få konsekvenser för flickorna i form av olika typer av våld, men det fanns hos flickorna också en tanke om att familjen och framförallt pappans sociala kapital skulle minska. Det sociala kapitalet var starkt sammankopplat med flickornas oskuld. Förlusten av socialt kapital är enligt Björktomta (2012) starkt sammankopplat med en känsla av utanförskap och en vilja att inte enbart tillhöra en grupp utan också ingå och accepteras i den. Det transnationella sociala rummet var dock inte slutet utan uppstod i samspel med det omgivande samhället och kontakt med familj/släkt i ursprungsländerna (ibid.).

En manlig överordning fanns och reproducerades i det patriarkala fältet genom symboliskt våld som fick sitt uttryck i till exempel talesätt, symboler, uttalade förväntningar och värderingar och normer som familjen, släkten och landsmän har. Även hänvisning till ursprungslandets kultur, tradition, värderingar och könade sociala praktiker uppehöll den manliga överordningen (ibid.). Björktomta (2012) skriver att det i patriarkatet finns ett latent våld, men att utövandet av våld i familjen skiljde sig i flickornas berättelser. Den icke ifrågasättbara auktoritet som pappan hade kan ses som ett uttryck för ett latent våld. Ett annat uttryck kan vara att flickorna uttryckte en osäkerhet kring vilka sanktioner som skulle bli aktuella för henne om hon bröt mot någon av de regler som fanns i familjen. I de fall där det förekom våld, både fysiskt och psykisk, var det främst papporna som stod för det men även bröder och i en familj hade även mamman utövat fysiskt våld (ibid.). Det fysiska våldet hade i alla familjer börjat utövas när något normbrytande flickan gjort kommit till familjens kännedom eller när det riskerade att bli känt för andra i släkten eller den etniska gruppen (ibid.).

Flickornas familjerelation beskrevs som villkorad av de krav som ställdes på dem i egenskap av döttrar (ibid.). Då flickorna inte kunde skapa ett ökat handlingsutrymme i dialog med föräldrarna hade de som strategi att göra detta i hemlighet, till exempel att ha en pojkvän som de träffade i smyg. I vissa fall hade flickorna berättat om detta för sina bröder eller andra manliga släktingar, och flera av dem hjälpte då till att hemlighålla flickans företeelser för föräldrarna efter att flickan förklarat att hon hade rätt till lika stort handlingsutrymme som de hade i egenskap av män (ibid.).

Rykte var något som låg utanför flickornas och familjernas möjlighet att påverka, men det användes både som potentiellt hot och som faktiskt uppkommet som ett kontrollredskap för att flickorna skulle agera som ärbara (ibid.). Då dottern i familjen var den som var längst ner i den patriarkala hierarkin var det extra skadligt för henne att drabbas av ett dåligt rykte, ett dåligt rykte kunde minska både hennes eget men även familjens sociala kapital (ibid.).

5.4 Kommentar på tidigare forskning

Den forskning vi ovan presenterat av Astrid Schlytter och Yvonne Sjöblom kan ses tillhörande det kulturella perspektivet på hedersrelaterat våld. Paulina de los Reyes, Sabine Gruber och i viss mån Siv-Britt Björktomta tillhör det intersektionella perspektivet. Det har inte varit något problem för oss att hitta forskning som berör ämnet, den forskning som finns tycks dock vara relativt likinriktad och vi kan se vissa kunskapsluckor. Ett, enligt oss, stort problem är att den forskning som bedrivs ur ett intersektionellt perspektiv endast redogör för vilka konsekvenser kulturalisering eller särartsförklaringar av hedersrelaterat våld får för personer med utländsk härkomst. Vi har inte lyckats hitta någon forskning med intersektionellt perspektiv som faktiskt påvisar vilka möjliga positioner i samhället som inverkar vid ett utövande av det som definieras som hedersrelaterat våld eller som har studerat effekterna av sådana faktorer. Den forskning vi har presenterat och även annan svensk forskning vi tagit del av men som inte redogörs för här är till största delen inriktad på flickor eller unga kvinnors utsatthet för hedersrelaterat våld, oavsett vilket forskningsperspektiv författaren av studien arbetat efter. Detta ser vi också som en kunskapslucka då mäns, unga mäns, pojkars och kvinnors utsatthet eller position inom det som definieras som hedersrelaterat våld inte belyses.

6. Teoretiska perspektiv

Nedan presenterar vi våra teoretiska perspektiv, dessa utgörs av förklaringsmodeller på etnicitet, postkolonial teori, makt och systemteori. Vi beskriver också vad NCK anger som det vanligaste perspektiven inom forskning kring hedersrelaterat våld; kulturellt perspektiv, könsperspektiv och intersektionellt perspektiv (Carbin 2010).

6.1 Etnicitet och kultur

Hanna Wikström (2009) beskriver kultur och etnicitet som två separata men relaterade begrepp. Kultur som begrepp är mer vanligt förekommande i dagligt tal och har en mycket bredare betydelse än etnicitet. Kultur kan beskriva vilken grupp som helst som har vissa gemensamma nämnare som till exempel traditioner och normer (ibid.). Etnicitet är enligt Wikström (2009) ett snävare begrepp, som inte bara kräver gemensamma nämnare i form av traditioner och normer utan även en mer essentialistisk tanke kring nationella/kulturella gränser och/eller en geografisk "kulturell" gemenskap där ett skapande av ett "vi" och ett "dem" är det som bygger upp en tanke om etniska skillnader. I båda fallen är det den dominerande gruppen i ett sammanhang tillskriver en annan grupp en etnicitet baserat på kultur och/eller nationallitet (ibid.).

Wikström (2009) beskriver tre övergripande förklaringsmodeller för etnicitet, en essentialistisk, en socialkonstruktivistisk och en postkolonial. de los Reyes (2007) förklarar också etnicitet utifrån ett intersektionellt perspektiv.

I essentialistisk teori förklaras kultur som en av de klossar som bygger upp en persons etnicitet. Med en essentialistisk syn på dessa begrepp så är det personens ursprung som avgör hur personen är och är därför statiskt och oföränderlig (Wikström 2009). Wikström beskriver att kategorier, däribland etnicitet, förut sågs som något som är grundläggande och oföränderligt och att det fanns en nominell essens i sakers sätt att vara. Essensen beror på av var personen föds, då personen får alla de essentiella drag som sedan skapar individens generaliserade etnicitet, som "vit svensk" eller "gul kines" (ibid.).

Både Gruber och Wikström presenterar en beskrivning av kultur och etnicitet kan förstås med ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Då kan en grupp beskrivas som en konstruerad verklighet/sanning, som skapas genom samspel och reproduktion mellan aktör och struktur (Gruber 2007b; Wikström 2009). Det kan vara en grupp som skapar en "egen" identitet eller en grupp som av andra tillskrivs egenskaper som är gemensamt för gruppen. Etnicitet kan ses som en sådan konstruerad gemenskap som skapas i samverkan mellan individer som beskrivs som "etniskt annorlunda från svenskar" och "svenskar", då båda grupperna har föreställningar om vad det innebär att vara svensk eller inte (Mattson 2010).

När de los Reyes (2007) talar om begreppet etnicitet beskriver hon inte enbart ett inkluderande begrepp utan även ett begrepp som utesluter alla som inte hör till den gruppen (ibid.). Wikström (2009) beskriver att samtal om etnicitet bara blir meningsfullt i relation till andra etniciteter och de los Reyes (2007) menar att för att kunna skapa en nationalidentitet eller kulturell identitet är det förutsatt att det finns ett "andra" att separera "sin" grupp från. Wikström (2009) beskriver hur etnicitet kan ses som ett rörligt begrepp, som beror på kontext, att till exempel svenskhet har olika betydelse beroende på vem som pratar om det, var den personen lever och var personen som är definierad som "svensk" befinner sig. Även de los Reyes (2007) menar att etnicitet aldrig kan ses som isolerat från kön och klass, utan att de alltid intersektionellt påverkar varandra.

Vi har i vår uppsats valt att se etnicitet och kultur som något konstruerat och föränderligt, men vi förstår det också som att det för enskilda individer kan uppfattas som en del av deras identitet och statiskt.

6.2 Postkolonial teori

Postkolonialism tar avstamp i hur kolonialismen påverkat de samhällen som koloniserades och hur de koloniserade samhällena påverkat de koloniserande samhällena. Det koloniala tänkande lever kvar och fortsätter att skapa schabloniserade bilder av människor med hänvisning till etnicitet, det möjliggör också diskriminering, förtryck och rasism (Eriksson et al. 1999).

Postkolonial teoribildning studerar hur makt verkar i samhället, hur språk och handling upprätthåller makt och skapar en hierarkisk ordning mellan "vi" (exempelvis "vi i väst") och "de andra" (exempelvis "de andra i öst"). Inom postkolonial teori förstås etnicitet som socialt och språkligt konstruerat, handlingar och tal om vad exempelvis svenskhet är och inte är gör att människor blir en viss etnicitet. Inom postkolonialismen är dock inte etnicitet ett accepterat begrepp, utan fokus ligger på hur skillnad upprätthålls och konstrueras, ett sådant skillnadsskapande innefattar också makt och rätten att definiera. Postkolonialismen ämnar

också visa på att det finns skillnader inom grupper och likheter mellan grupper, etnicitet är ett problematiskt begrepp på det sättet eftersom det dels är så starkt knutet till kolonialismen men också för att det hänvisar människor till vad som föreställs vara homogena etniska grupper utan att lyfta fram skillnader inom sådana definierade grupper. Inom postkolonialismen föredras det istället att tala om exempelvis plats, tillhörighet, position och diskurs. Eftersom etnicitet/kultur eller kategoriseringar skapas genom handlingar och språk är dessa konstruktioner också föränderliga och situations- och kontextbundna (Wikström 2009).

Postkolonialismen ser också kultur som något som alltid varit blandade och influerade av varandra, därför är det omöjligt att tala om etnicitet eller kultur som något statiskt och oföränderligt (Eriksson et al. 1999) Vidare är det också intressant för postkolonialismen att studera vilka konsekvenser skillnadsskapande och kategorisering får för olika kategoriserade grupper, särskilt då minoritetsgrupper i majoritetssamhällen eller på en global nivå (Wikström 2009).

6.3 Makt

Mats Börjesson och Alf Rehn (2009) beskriver Michel Foucaults syn på makt som en subjektets politik. Foucault menade att alla har makt och att alla ingår i ett nätverk av makt, det är inte så att enbart några individer utövar makt. En enskild individs makt i en viss situation är snarare ett uttryck för maktnätverket än makten hos just den individen. Individen är en aktör i en maktapparat, men det är inte enbart så att alla har makt, alla är också bundna av makten. Individen, subjektet, definieras också i maktapparaten genom att tillskrivas etiketter såsom vit, invandrare eller homosexuell (Börjesson & Rehn 2009).

Foucault såg också makt som något som både förtrycker och möjliggör, begränsar och öppnar upp. Makten är enligt Foucault en produktiv kraft som finns i alla sociala sammanhang, makten är inte enbart förlagd till vissa situationer eller relationer. Foucault såg det istället som att processer i alla sociala sammanhang disciplinerar och utmynnar i särskilda beteenden eller handlanden från de individer som finns i det sociala sammanhanget. Disciplineringen kommer från ett lokalt socialt sammanhang och kan inte kopplas till en enda person, beteenden och handlande i ett lokalt sammanhang bildar en större diskurs och den reproduceras sedan i det större samhället (ibid.).

Foucault skapade begreppet makt/kunskap, begreppet innebär att makten och kunskapen hänger ihop på så vis att en viss kunskap legitimeras och tillåts genom en maktapparat och att maktapparaten också verkar för att kontrollera kunskapen. Det vill säga att vilken kunskap som betraktas som sann och viktig styrs av den maktapparat som finns, och att maktapparaten kan bestämma och kontrollera vilken denna kunskap ska vara (ibid.). Människors handlande är styrt av kunskap, hävdande av och hänvisande till en viss kunskap kan alltså få människor att agera på ett visst sätt och på det sättet används makt/kunskap för att disciplinera människor. Det bildas vissa kunskapsregimer och genom dessa görs människor fogliga, vi disciplineras. Kunskapsregimerna är subtila, makten är inte något som kommer uppifrån en hierarkisk ordning, därmed blir det också mycket svårare att göra motstånd mot makten och kunskapsregimerna (ibid.).

6.4 Systemteori

Systemteori, kanske främst ekologiska synsätt på system, beskriver det komplexa i ömsesidigt beroende mellan olika delar av ett system, t.ex. mellan individ, familj/släkt och samhälle (Payne 2005). Enligt Payne är ett system komplexa strukturer inom alla enheter med gränser, oavsett om det är biologiskt, fysiskt eller socialt. Ett system kan existera i ett vakuum, men Payne förklarar att ett sådant system faller sönder då det krävs ett inflöde, genomflöde och utflöde för att kunna upprätthållas. Ett exempel på ett slutet familjesystem skulle vara en isolerad ö där till slut alla i systemet dött av ålder, om inget inflöde finns i form av till exempelvis födslar eller invandring. System kräver också interaktion med andra system för att överleva (ibid.).

Ett system kan bli starkare genom mångfald, etnisk och kulturell mångfald i ett system har positiv inverkan på ett samhälle och hjälper människorna i det att få ut det bästa ur resurserna som finns i systemet (ibid.). Samtidigt som mångkultur kan ha en sådan positiv effekt kan det också ha motsatt effekt och leda till segregation och social utsatthet, något som ska beaktas när ett systemteoretiskt synsätt används i socialt arbete (ibid.).

Payne (2005) beskriver hur system på vissa sätt är konservativa och motverkar förändringar då system av sin natur vill upprätthållas och effektiviseras även om ett system är förtryckande i sin natur. Systemet vill då att avvikare från den rådande sociala ordningen ska passa in i det existerande systemet, snarare än att förändras för att tillåta avvikelsen (ibid.). I ett system kan då positiv eller negativ feedback ges till det eller den som avviker för att få systemet i balans igen (ibid.).

6.5 Kulturellt perspektiv

Astrid Schlytter (2004), antar en kulturell förklaring på hedersproblematik och härrör uppkomsten av en hederskultur främst från normer och värderingar. Hon gör även en koppling till att mäns och kvinnors lika/olika rättigheter enligt lag får konsekvenser för hur deras ställning är i samhället och vilken syn det finns på kön och könade praktiker. Hon menar att det finns en mängd samhällseliga normer och lagen är en del av dem och således blir mäns och kvinnors lika rättigheter och skyldigheter inför lagen en fundamental del för att skapa ett jämställt samhälle. Schlytter (2004) belyser att enbart en likställande lag inte automatiskt ger upphov till ett jämställt samhälle eftersom flera andra föreställningar ingår i de samhällseliga normerna. Som ett exempel tar hon upp att det i vissa länder ses som en strafflindrande orsak om brottet kan kopplas till heder.

Schlytter (2004) förklarar kultur som ett levnadssätt som är socialt, folkligt och nedärvt och menar att kultur har sin utgångspunkt i hur vi lever våra liv och är inte normativt då det inte skiljer på positiva och negativa uttryck som kan finnas i en kultur. Hon förstår Sverige som ett mångkulturellt samhälle och att mångkulturalitet signifieras av att det finns normer och värderingar som kommer från faktorer såsom nationalitet, historia, religion, etnicitet och sociala vanor. Samtidigt menar Schlytter (2004) att kulturer skiljer sig åt i sina värderingar och uppfattningar om rätt och fel, men att leva i ett mångkulturellt samhälle innebär inte att alla kulturella uttryck bör accepteras. Hon har valt att inte ta in faktorn att de familjer som lever i en hederskultur är föremål för rasistisk diskriminering i sin analys och förståelse, hon

anser att denna diskriminering varken förklarar eller rättfärdigar det förtryck familjerna utövar mot sina kvinnliga familjemedlemmar (ibid.).

Schlytter (2004) ser socialtjänsten som beroende av staten i det avseendet att den måste agera utefter de lagar och regler som staten satt upp. Hon menar att staten, samhället och socialtjänsten misslyckats med att hjälpa flickor som lever i en hederskultur. Detta på grund av att såväl staten som socialtjänsten förordar acceptans av särordningar förklarade av kulturell tillhörighet, att lagstiftningen tillåter en del praktiker som av individen kan ses som oacceptabla samt att familjen och familjens tradition sätts i första hand.

Socialantropologen Mikael Kurkiala (2003) skriver i en artikel i *Anthropology today* om efterspelet av mordet på Fadime Sahindal. Han tolkar ut två ståndpunkter som uppstod efter mordet, en partikularistisk (som hävdade att pappan -mördaren- var psykiskt sjuk) och en universalistisk (som hävdade att mordet skulle förstås i termer av våld mot kvinnor generellt). Senare hördes en ny vinkling från en grupp kurdiska kvinnor, det vill säga de som själva levde i samma kontext som Fadime, vilka hävdade att mordet borde förstås som kopplad till en kultur med heder och skam som komponenter och där mäns kontroll av kvinnor var styrande, en kultur som överskred religion, etnicitet och nationella gränser. Kurkiala delar denna syn på mordet och menar att en universalistisk tolkning får till följd att inga särskilt utarbetade insatser för kvinnor och flickor som lever i en hederskultur kommer till stånd, vilket bidrar till att de inte kan få hjälp och blir osynliggjorda. Han belyser också att det inom kulturer förekommer många olika föreställningar, att dessa föreställningar inom kulturen kan stå i konflikt med varandra, och att de krafter som verkar för att upprätthålla ett hederstänkande och de krafter som verkar för att förändra det kommer från samma kultur (i det här fallet den kurdiska).

Kurkiala anser att förståelsen av hedersrelaterat våld måste analyseras både utifrån specifika och generella termer, det vill säga både förstås kopplat till kultur och kopplat till mäns våld mot kvinnor på ett globalt plan (ibid.).

6.6 Könsperspektiv

Åsa Eldén (2003) belyser i sin avhandling hedersrelaterat våld från ett feministiskt perspektiv. Eldén (2003) menar att mäns våld mot kvinnor måste förstås utifrån en hierarkisk könsordning där män är överordnade och kvinnor underordnade. Kultur eller kulturella yttringar kan visserligen samspela med våldet i den aspekten att det utifrån kultur legitimeras och våldet får uttryck efter vad som inom kulturen anses acceptabelt. Ett sådant exempel är hur kvinnors sexualitet kopplas till mäns heder och männens kontroll, makt- och våldsutövning upprätthålls och förklaras genom hänvisning till familjens heder. Detta möjliggörs genom normativa och inarbetade föreställningar om till exempel de tre teman Eldén (2003) funnit i sina tio kvinnliga intervjupersoners historier; rykten, oskuld och heder.

Eldén (2003) framhäver också att mäns våld mot kvinnor (även inom forskning) förklaras genom en onormalitet, såsom psykisk sjukdom, missbruk eller känslan av vanmakt. Att se hedersrelaterat våld som ett uttryck för kultur blir bara ännu ett sätt att förlägga våldet till "de andra", vilket också innebär att det bildas ett avstånd till våldet och det behöver inte tas ansvar för. Medan forskare som har det kulturella perspektivet på hedersrelaterat våld

analyserar Fadimes pappas -och mördares- hänvisning i rätten till heder som anledning för mordet som en rationell förklaring och hans uttalande om alkoholism och psykisk sjukdom som grund för mordet som irrationellt, tolkar forskare som företrädare könsperspektivet förklaringen om alkoholism och psykisk sjukdom som den rationella. Förklaringarna är rationella i det hänseendet att det är de vanliga förklaringar vi i Sverige har för mäns våld mot kvinnor, och att anta en sådan förklaring är för Fadimes pappa enbart ett sätt att anpassa sig till det som han under sin tid i Sverige lärt sig och därmed anser kommer få rätten att förstå honom.

Eldén (2003) menar alltså att de yttringar mäns våld mot kvinnor tar sig måste förstås och tolkas i den kontext de sker, där olika kulturer möjliggör olika former av våld och där kulturellt normativa föreställningar om kön spelar in för på vilket sätt mäns kontroll av och våld mot kvinnor kan ske.

6.7 Intersektionellt perspektiv

Paulina de los Reyes (2003) menar att det som definieras som hedersrelaterat våld, genom att förklaras utifrån kultur, neutraliseras av samhället. De föreställningar som finns kring hedersrelaterat våld leder till att familjer med utländsk bakgrund definieras som de “andra”, som underlägsna det “svenska”, och sådana föreställningar får också till följd att fall som berör flickor från dessa familjer hanteras efter schabloner (ibid.). de los Reyes (2003) poängterar att våld mot kvinnor ska analyseras utifrån patriarkala strukturer (könsförtryck), men i denna analys måste också det faktum att vi lever i ett etniskt segregerat samhälle belysas och maktutövning i relation till detta måste vägas in i analysen. de los Reyes (2003) vänder sig också mot företeelsen att förklara våldsutövande utifrån ett givet skäl. Hon menar att genom att göra så indikerar det att skälet, såsom missbruk, svartsjuka eller heder alltid leder till våld vilket inte är fallet. Dessutom uttrycker hon att när våld förklaras eller definieras på olika grunder utifrån etnicitet eller kultur leder det till att individer får olika bemötande och att insatser från samhällets sida skiljer sig enbart på grund av föreställningar som inte grundar sig på varje unikt fall och att detta är kränkande för individer samt en fara för integrationen (ibid.). Den kulturella förklaringen av kvinnoförtryck som hänvisar till att det förekommer och kommer från andra länder än Sverige bidrar till stigmatisering av invandrade familjer, en sådan förklaring innebär också att det “svenska” kvinnoförtrycket osynliggörs och lösningen blir att invandrade personer ska assimileras in i den svenska kulturen, medan frågan kvarstår om vad lösningen för “svenska” män som misshandlar är (ibid.). de los Reyes (2003) påpekar också att när invandrade män utövar våld problematiseras deras värderingar i mycket högre utsträckning än när det gäller svenska män.

På grund av att strukturell diskriminering och vardagsrasism förekommer i Sverige kan föreställningar om etnicitet eller kultur som får uttryck i en maktrelation av över- och underordning inte utelämnas i en analys av könsförtryck. Kulturalisering av personer med utländsk bakgrund tolkar de los Reyes (2003) som ett institutionellt förtryck, därmed blir det också relevant att synliggöra olika kvinnors erfarenheter av våld samt om och hur en etnisk diskriminering leder till ökad utsatthet för kvinnor med utländsk bakgrund (ibid.). Genom att anta en förklaringsmodell som hänvisar kvinnoförtryck och våld mot kvinnor till andra (patriarkala) kulturer än den svenska skapas också föreställningen om en kulturell frizon, och

när patriarkala strukturer anses få uttryck inom familjen tolkas det alltså som att en del kvinnor och flickor inte lever under patriarkala strukturer (ibid.).

7. Resultat och Analys

Nedan följer vår analys av det empiriska materialet vi samlat in. Vi presenterar först ett avsnitt kring socialsekreterarnas föreställningar om hedersrelaterat våld respektive annat våld i nära relation, efter det följer ett avsnitt kring socialsekreterarnas syn på offer och förövare och till sist vilka arbetsmetoder och insatser socialsekreterarna använder sig av i våldsärenden.

7.1 Socialsekreterarnas föreställningar om våld

I vår analys beskriver vi våra informanternas tankar kring annat våld i nära relation, trots att det inte är fokus för vår studie och att vår målsättning inte var att genomföra en jämförande studie. Vi har föresatt oss att beskriva våra informanternas föreställningar och tankar kring hedersrelaterat våld och sättet de har gjort detta är relativt genomgående att förklara det utifrån våld i nära relation. För att tydliggöra för läsaren vilka skillnader informanter gör mellan hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation redogör vi för informanternas föreställningar kring annat våld i nära relation. Detta är också ett sätt för oss att upptäcka och påvisa de specifika förklaringar som ges hedersrelaterat våld och på vilket sätt detta bidrar till ett skillnadsskapande.

Våra informanter beskrev hederskultur med utgångspunkt i att det innehåller våld och förtryck. Vi kan därför inte separera hederskultur och hedersrelaterat våld, då informanterna inte uttryckt att hederskultur kan förekomma utan våld. Vi tolkar det som att informanterna ser hederskulturen ur ett systemteoretiskt perspektiv, där det hedersrelaterade våldet förekommer för att återställa balansen i systemet. Vi kan se våra informanternas systemförklaringar i de olika teoretiska forskningsperspektiven, kulturellt-, köns- och intersektionellt perspektiv, som finns på hedersrelaterat våld.

Våra informanter har lagt mer tyngd åt psykiskt våld, i form av kontroll när det gäller hedersrelaterat våld. Ingen av dem har sagt att det är eskalerande på samma sätt som de har kring våld i nära relation. I övrigt har de inte talat om några skillnader i vilket uttryck våldet får. Att våldsuttrycket (t.ex. fysisk eller psykiskt våld) är detsamma i det som definieras som hedersrelaterat våld och i annat våld i nära relation framgår av de los Reyes studie (2003), där respondenterna uppgett samma typ av våld oavsett om de angett heder eller något annat som skäl för våldet. Dock nämner våra informanter tvångs gifte som en form av våld förekommande i hedersrelaterat våld men inte i annat våld i nära relation.

7.1.1 Förklaringsmodeller på annat våld i nära relation

När vi bad våra informanter definiera annat våld i nära relation (sådan de inte definierar som hedersrelaterat) har de beskrivit vilket uttryck våldet får, såsom fysiskt, psykiskt eller latent våld (se Isdal 2001). Det här citatet stämmer bra överens med definitioner som vi har fått av

informeranter:

[...] det är ju, alltså dels det fysiska våldet då, men dels det här psykiska och latent våldet. Och... det här med, att begränsa personen, isolera en person. Ta över bestämmanderätten för den personen. Sådana saker.

– Margareta

Informeranterna har beskrivit våldet som något individuellt, något en eller möjligen två personer utsätter någon annan för. Dessa personer ska också stå i relation till varandra, till exempel genom att ingå i samma familj.

[...] våld i nära relation är mellan två personer, två eller flera personer inom en familj tänker jag.

– Kristina

Våra informanter skiljer på våld i nära relation från hedersrelaterat våld främst genom att tillskriva hedersrelaterat våld kollektiva aspekter.

Till viss del på samma sätt som hedersrelaterat, men utan det kollektiva då. Faktiskt. Väldigt styrande, makt kanske.

– Elisabeth

I citatet ovan ger Elisabeth en förklaring till annat våld i nära relation som att det är liknande hedersrelaterat våld, men ett individuellt våld.

7.1.2 Orsaker bakom annat våld i nära relation

De orsaksförklaringar informanterna gett på annat våld i nära relation är psykisk ohälsa, en känsla av maktlöshet och oförmåga att hantera konflikter. Saker som kan ge upphov till känslan av maktlöshet är bland annat socioekonomiska faktorer.

Citatet nedan exemplifierar de faktorer informanterna ser kan vara en orsak till att våld brukas.

[...] där kan jag tänka socioekonomiska faktorer, att man har en dålig ekonomi, arbetslöshet, det kan finnas missbruk, psykisk ohälsa. Det kan finnas kontrollbehov, makt, alltså det kan ju finnas alla möjliga faktorer som spelar in i det. [...] där tänker jag absolut att just att vara arbetslös och inte ha några pengar kan bli bidragande faktorer till att en människa klappar till någon annan.

– Kristina

Kristina tycks här ha ett slags intersektionellt synsätt där hon förstår våldsutövande som uppkommet ur en utsatt livsposition. Vi tolkar här informantens intersektionellt synsätt som att hon har en föreställning om att de olika positioner en individ har inom olika kategorier, såsom hälsa eller socioekonomisk status leder till en maktskillnad. Individen får en känsla av

maktlöshet och ett sätt att återta makt kan vara att bruka våld. Ur ett könsperspektiv (Eldén 2003), där allt våld bör förstås som uppkommer ur patriarkala strukturer, bör inte våldet ges sådana förklaringar. Våldet ses där inte som uppkommet ur en marginaliserad position, utan ur en könsmaktshierarki.

Nedanstående citat behandlar hur maktlöshet kan vara en orsak till våld.

Jag tror att det är, det grundar sig i en känsla av maktlöshet. På olika sätt. Men bland annat av att ja, känna en rädsla av att förlora kanske. Då om det våld mellan partners till exempel att man känner att man inte kan kontrollera men försöker kontrollera på något sätt och då blir det våld.

– Anna

Anna beskriver att våldsutövaren har en känsla av maktlöshet och försöker återta makten genom våld. Isdal (2001) beskriver den upplevda maktlösheten som grundläggande till våld i nära relation. När informanterna talar om orsaker till annat våld i nära relation ger de dem genomgående en individuell förklaring, en förklaring som kan kopplas till den enskilda våldsutövarens utsatthet, psykiska tillstånd eller socioekonomiska faktorer m.m.

I följande citat uttrycker Elisabeth som svar på frågan vilka orsaker som ligger bakom annat våld i nära relation att våldet kan vara uppkommet ur en vilja att inte förstöra familjens rykte.

[---] Upprätthålla en bild av att allting är bra, snarare ha en föreställning om att saker inte är bra och att man måste ordna det på något sätt. Se till så att det ser bra ut. Man kanske inte vill dra, det kanske handlar om skam där också, det... ja, kanske. Kan vara. Man vill ha en fin bild utåt. Presentera den perfekta familjen, kanske.

– Elisabeth

Elisabeth har här en, kanske något tveksam, förståelse för att våldet kan ha samma orsaker som vid hedersrelaterat våld, något som vi visar på i kommande analysdelar. Hon förstår det som att våld kan härledas till en känsla av skam och en vilja att inte utåt uppvisa några problem inom familjen.

I citatet under redogör informanten för att hon anser att annat våld i nära relation eskalerar med tiden.

Just när det gäller våld i nära relation så finns det ju mycket, mycket ändå som tyder på att det faktiskt eskalerar och kanske börjar med andra former av våld som ekonomiskt våld och så.

– Anna

7.1.3 Hederskultur och våldet som ett system

Elisabeth beskriver här hedersrelaterat våld som något som främst definieras av att det är patriarkala, kollektiva strukturer:

En väldigt patriarkal struktur. Kollektiv struktur, kanske man får säga. Patriarkal kollektiv struktur. Ehm... där mycket hänger på skuld, skam och ett kollektivt tänkande, så. Det är nog det första jag tänker på, tror jag, ja

– Elisabeth

Genom att beskriva att kollektivet bestraffar de som bryter mot normerna förklarar Elisabeth att alla i systemet, drabbas av repressalier om de bryter mot de normer som systemet vill upprätthålla (Payne 2005).

I citatet nedan beskriver även Kristina tankar om skuld och skam som utmärkande för hederskultur:

Det är ju familjer, släkt nätverk, där man har ett patriarkat, där man har en kultur där man fördömer kvinnors sexualitet och frigörelse, eller för [...] där man har en väldigt traditionell kulturbunden inställning till kvinnors fria val. [...] Att man lär dem redan från början skam, på något sätt, det är en skamkultur.

– Kristina

Kristina definierar hedersvåldet som sprunget ur traditionella tankar kring kvinnors sexualitet och där det är traditioner och kultur som föder skam och skuld ur de här föreställningarna kring kvinnans sexualitet och presenterar primärt könsperspektiv (Eldén 2003) på hedersvåld i systemet.

Elisabeth beskriver nedan hederstänket som något som kan vara oföränderligt, något essentialistiskt, som är knutet till geografiskt ursprung och som inte förändras trots familjens synbara integrering i Sverige:

[...] ibland kan det vara väldigt starka påtryckningar från övriga släktingar, som kanske inte ens bor i Sverige, om att familjen ändå ska upprätthålla någon form av, heder eller vad man nu ska kalla det då. Eller bild av sig som familj, som en respekterad familj eller så. Påtryckningar tror jag är en jätte, är en stor del av det, man vill inte tappa ansiktet eller förlora sin heder på något sätt inför andra i familjen eller släkten, eller hemlandet, eller vad det nu kan vara. Och det är väl naturligtvis en av anledningarna till varför det händer även i ursprungslandet då, naturligtvis. Att det är så. Och jag tror det lever kvar här. Jag tror inte att det har så jättemycket med att göra med huruvida man har blivit eller anpassat sig så mycket till det svenska samhället. Jag har stött på många familjer som är i alla fall utåt sett väldigt anpassade. Om man nu ska se det så. Dom kan svenska, och dom har jobb och företag, egna företag

kanske eller sådär och ser anpassade ut. Om man ska säga så. På pappret. Men där det ändå lever kvar någon form av hederstänk, eller ja.

– Elisabeth

I föregående citat beskriver Elisabeth det kulturella perspektivet på hederskultur. Hederskulturen beskrivs som något som finns kvar även om personen som flyttat till Sverige inte är marginaliserad i form av arbetslöshet eller att inte kunna språket i sitt nya hemland, det finns drag av en essentialistisk syn på kultur (Wikström 2009). Gruber (2007a) beskriver ett liknande synsätt på etnicitet i sin studie, där tanken om heder är något som följer med från ursprungslandets kultur. Detta kan vi också härleda till det Hellgren och Hobson (2008) definierat som en del av den svenska diskursen, att invandrare är bärare av kultur oavsett hur länge de bott i Sverige. I Elisabeths exempel beskrivs ett behov av assimilering snarare än integrering, för att komma bort från hederstänket, som leder till våld och förtryck. Elisabeth beskriver hur det inte räcker med att vara "skenbart svensk" och integrerad för att bli av med hederstänket som impliceras vara problematiskt. Hon beskriver ett behov av att helt släppa gamla tankar och inte påverkas av ursprung, familj och påtryckningar från sitt liv före migrationen till Sverige.

Elisabeth cementerar i utsagan ett "vi" och "dem" och beskriver en situation som, om inte omöjliggör, försvårar en kombination av mångkultur och en tänkt "svenskhet". Detta är en problematik som återfinns i annan forskning om paradoxerna kring det mångkulturella och postkoloniala samhället (Johansson 2010). Genom att Elisabeth beskriver klienterna som utåt sett anpassade men på grund av de tankar om heder som förekommer i familjerna som inte anpassade använder hon sig dels av västerländska synsätt på hur familjer ska vara och implicerar också att deras sätt att vara i detta fall inte är önskvärt enligt svenska normer. På så vis uppstår den multikulturella paradoxen som, Johansson (2010) beskriver, i Elisabeths resonemang. Personer med utländsk härkomst borde i detta avseende anpassa sig och inte behålla sin ursprungskultur. Elisabeth beskriver också hur påtryckningar från ursprungslandet är en faktor, vilket visar på en tanke om påverkan mellan olika system (Payne 2005). Johansson (2010) beskriver att barn som migrerat eller har utlandsfödda föräldrar är överrepresenterade bland barn som har blivit placerade utanför sina familjer av socialtjänsten, men att den här överrepresenterande försvinner om en tar in socioekonomiska faktorer i beräkningen, vilket skulle kunna visa på problem med att tillskriva problematik till kultur och bortse från andra faktorer till utsatthet.

Anna svarar på frågan hur hon skulle definiera hederskultur, citatet nedan visar att hon är kritisk mot det hon beskriver som den "generella" bilden av hederskultur och att den inte stämmer med vad hon har mött i sitt arbete.

Det är ett svårt begrepp [hederskultur] tycker jag, och det är ett begrepp jag tycker ska debatteras. Jag tycker, alltså jag vet egentligen inte vad det innebär, egentligen. Jag tror att det används olika i olika sammanhang. [---] Det kan vara släkt eller nätverk [...] där det finns just det här att man ska upprätthålla hedern eller, eller att det finns någon, alltså det kan ju vara, någon stark tradition som ska upprätthållas också. [...] Jag har mött hedersproblematik, massa olika former.[...] Både när det gäller

barn som har krav på sig mer eller mindre att bli kriminella, och det är liksom det, det finns de traditionerna i familjen. [...] Men det som jag tror att gemene man tänker med hederskultur då handlar det oftast om flickor som inte får vara ute, men det är ju ett svårdefinierat begrepp tycker jag.

– Anna

Anna beskriver hederskultur som våld i nära relation med vissa andra specifika faktorer, som tankarna kring heder och det kollektiva. Här skiljer sig Anna från övriga informanter då hon inte ser heder som “osvenskt” och då hon menar att hederskultur enligt den “vanliga definitionen” inte finns. Anna ser det som en aspekt eller förklaring för våld som beror på andra faktorer. Anna förklarar inte heller det kollektiva som kulturellt betingat utifrån ett etnicitetsperspektiv på ordet kultur. Anna presenterar snarare ett socialkonstruktionistiskt perspektiv på kultur, liksom det Wikström (2009) och Gruber (2007b) presenterar, där en grupp skapar sin egen kultur och sina egna normer. Normer som kan vara patriarkala, eller inte. Det finns även systemteoretiska aspekter av den här synen på heder, då det blir ett självreproducerande system baserat på tankar kring vad som är hedersamt utifrån familjens och/eller gruppens traditioner (Payne 2005). Anna tycker att den snäva definitionen som finns på hedersrelaterat våld är problematisk.

Jag tycker att den definitionen som finns idag är en väldigt snäv och till viss del fördömande mot vissa grupper. Jag tänker att hedersproblematik finns i massa olika sammanhang och att det inte behöver ha med bakgrund att göra [...] det är det som jag kritiskt till att man liksom snävar in det och att det känns som en sak som kan bli ett sätt att kränka en grupp. Nästan.

– Anna

Men då din egen definition utgår, som du sa tidigare från att det är familjen eller släkten som utövar påtryckningar för att leva upp till vissa normer eller föreställningar?

– Martina

Ja, precis. Och så kan det ju vara i vilken familj som helst tycker jag.

– Anna

Anna beskriver hur tankar om heder kan existera i vilken familj som helst och att det inte behöver vara specifikt för en grupp kopplat till etnicitet, kultur eller religion. Det här är nog det närmaste ett intersektionellt perspektiv vi kan se bland våra informanter, då Anna inte utesluter vissa grupper från att ha hedersproblematik och samtidigt beskriver hur det beror på maktstrukturer i systemet. Annas intersektionella analys stämmer inte helt överrens med den de los Reyes (2003) presenterar. de los Reyes (2003) menar att en intersektionell analys måste användas för att synliggöra den särskilt utsatta position flickor med utländsk härkomst befinner sig i då de på grund av våldsutsatthet möter socialtjänst. Annas intersektionella perspektiv härleder vi till att hon ser att hederskultur kan finnas i alla familjer, oavsett bakgrund. Anna beskriver en tanke om att hederskulturen snarare uppstår ur en utsatt position i samhället.

7.1.4 Orsaker bakom hedersrelaterat våld

I nedanstående citat visar Elisabeth på andra perspektiv än kön eller kultur i sin definition av hedersrelaterat våld:

Båda könen. Hen, kanske jag skulle säga. Det är när en ungdom eller vuxen person för den delen, oftast ungdomar, bryter mot dom normer och föreställningar som finns inom familjen, eller samhället, kulturen, traditionen [...] bryter mot dom normerna, och där familjen anser sig behöva begränsa eller bestraffa eller på något sätt ja, göra nånting mot denna ungdom, kvinna, man, oftast tjej kanske.

– Elisabeth

Elisabeth visar på det systemteoretiska kring hedersrelaterat våld. Elisabeth förklarar att det beror på strukturer inom ett system, normer i samhälle/kultur/tradition och att det är brott mot strukturen som får begränsningar/bestrafningar att drabba normbrytarna, vilket överensstämmer med Paynes (2005) beskrivning av hur system verkar för att upprätthålla balans.

Vi ser i citatet nedan Maria förklara hedersvåld som grundat i en okunskap hos utövarna, där okunskap beskrivs som relaterat till bristande kunskap om rättigheter.

Alltså vi har ju även haft traditionen här och i västvärlden av kvinnoförtryck men lite längre bak i tiden. Det finns kvar i alla högsta grad men kanske inte... Det är mer subtilt här så. Men jag menar med utveckling alltså mänskliga rättigheter och stater måste liksom efterfölja dom sådär så med kunskap med människoliv och rättigheter så minimeras det ju och det är inte lika utbrett inom vissa kulturer, religioner, kollektiv eller, erh... Man har liksom inte kommit dit ännu, man har inte fått den förståelsen för människors lika värde på alla... Det är det jag menar med okunskap.

– Maria

Marias förklaring gör hedersrelaterat våld till något i "vår" historia men inte något som är särskilt allvarligt i Sverige, utan bara på andra platser. Det är något som en individ kan ta med sig hit, men inget som uppstår här, vilket liknar förklaringar av hedersrelaterat våld som bland annat Gruber (2007a) såg i sin studie. Schlytter (2004) belyser statens makt i att skapa ett jämställt samhälle, då lagstiftning är viktigt för normbildning. Schlytter (2004) förklarar att det i ett land där normen tillåter hedersrelaterat våld och där det kan vara strafflindrande så upprätthåller staten hedersvåldet. Maria har en tolkning som liknar Schlytters (2004), det vill säga att staten genom att legitimera olika former av våld också medverkar till vilket uttryck våldet får. Maria kopplar samtidigt denna legitimering av våld till en okunskap om mänskliga rättigheter. Johansson (2010) beskriver problematiken i att det finns en tendens att låta det västerländska synsättet gå före andra perspektiv, även om det för individen inte är det bästa. Maria tycks anta ett västerländskt perspektiv för vad som är det bästa för individen, det vill säga de mänskliga rättigheter som hon förstår som verkande i Sverige.

Anna förklarar hur hon kopplar våldet till ett familjetänkande där är en press från övriga system, t.ex. annan släkt, utövar en påtryckning av kärnfamiljen.

Ja, definitivt. Erh. Mm. Det gör jag nog. Men sen familj är ju också svårt, för familj kan ju vara, om vi nu tar det som jag tänker att... Skolexemplet på hedersproblematik, även i ett sånt fall så kan det ju vara så kärnfamiljen inte utövar det eller att kärnfamiljen blir pressade att utöva det från det övriga nätverket och vill slippa.

– Anna

Annas exempel kan vara en förklaring av skillnaden mellan våld på individ och systemnivå. För att använda Paynes (2005) förklaringar kring system. Även om systemet på micro-nivå är ovilligt att upprätthålla våld så finns påtryckningar ifrån större system, som exempelvis familjen på en större nivå, om att kärnfamiljen måste kontrollera sitt micro-system för att passa in i meso-systemets normer.

7.1.5 Avslutande reflektioner

Vi kan se några övergripande tendenser i våra informanternas sätt att beskriva och tala om hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation.

Informanterna förklarar hedersrelaterat våld i förhållande till sin förståelse för svenskt våld. Våldet i sitt utövande tar liknande form men där det i ena fallet, vid hedersrelaterat våld, är något strukturellt och kollektivt. I det andra fallet, våld i nära relationer, beskrivs det som något som sker mellan en eller några få individer i nära relation till varandra. Annat våld i nära relation beskrivs som något eskalerande, oberoende av normbrytande. Det hedersrelaterade våldet beskrivs som ett konstant förtryck och våld i form av kontroll, men själva våldsutövandet (framförallt fysiskt våld) uppstår först om någon bryter mot de normer som finns i systemet.

Det förekommer ett separerande av våldet som kollektivt från det "svenska". där Hedersfaktorer i våld förklaras som något som något icke-svenskt nu, men som tillhörande en svensk kultur för länge sedan. Det patriarkala -"svenska"- förtrycket beskrivs som subtilare eller tas inte upp alls, men beskrivs som grundläggande inom hederskulturer. Att skilja på hedersrelaterat våld från "annat våld" är något som kritiserats av annan forskning, exempelvis de los Reyes (2003), Eldén (2003) och Gruber (2007a). Wikström (2012) och Carbin (2010) har också nämnt bristen av forskning som använder sig av ett intersektionellt perspektiv. Gruber (2007b) förklarar hur skolpersonal använder sig av en etnifierad förklaringsmodell för att förstå och förklara sina elever och liknande processer finns i informanternas sätt att förstå hederskultur.

Det finns också kritik bland våra informanter mot definitionen av hederskultur när den används som "gemene man" gör, som potentiellt kränkande och nästan rasistisk. Begreppet visar då upp en bild av heder som något "andra" kan ha men inte svenskar/västerlänningar, oavsett om man förklarar det via kultur eller kön. de los Reyes (2003) beskriver hur det kulturella perspektivet på hedersrelaterat våld kan skapa en kulturell frizon där det inte kan finnas patriarkala strukturer i en, exempelvis, svensk kultur. Eldén (2003) beskriver att det

finns ett behov av att förklara mäns våld mot kvinnor som något onormalt som inte alla män utföra. De systemteoretiska och intersektionella förklaringarna som våra informanter ger är öppnare för att heder, kultur och våld är något kontextuellt och att heder kan förekomma i alla system.

7.2 Offer och förövare

I detta avsnitt kommer vi att presentera våra informanternas föreställningar kring offer och förövare i hedersrelaterat våld samt annat våld i nära relation.

I vårt empiriska material kan vi se att våra intervjupersoner både vad gäller hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation uttrycker en föreställning om att alla människor kan bli utsatta för våldet, likaså att alla kan utöva våldet. I deras förklaringar kring hedersrelaterat våld finner vi att kvinnor och män, unga och vuxna, inte utsätter och utsätts på samma sätt. Denna föreställning har inte informanterna kring annat våld i nära relation.

7.2.1 Offer och förövare i hedersrelaterat våld

Följande citat illustrerar att Maria har en uppfattning om hur den rådande diskursen i samhället är, att det främst är muslimska flickor som utsätts för hedersrelaterat våld. Maria själv ser det som att fler grupper kan vara utsatta, något som flera av informanterna uttryckt.

Jag tänker att det kan se väldigt olika ut och jag tänker också av att samhället har en skev bild av att det och att det handlar om muslimska flickor med sjal. Och det är ju dom vi ser också, det är ju det man får höra och läsa om och sådär. O jag vet inte, jag har inga siffror, det kan ju vara en överrepresenterad grupp, men jag tänker på att det finns inom många fler områden än muslimska flickor till exempel, som kanske är den vanligaste tron. Men vilka? Ja det kan vara jätteolika tänker jag.

– Maria

I Marias svar på frågan om vilka som är offer för hedersrelaterat våld visar hon på en medvetenhet om den diskurs kring hedersrelaterat våld som råder i Sverige. Bland annat Hellgren och Hobson (2008), de los Reyes (2003) och Gruber (2007a; 2007b) har presenterat diskursen som att den främst förlägger hedersrelaterat våld till det "icke-svenska", det vill säga människor med utländsk härkomst. Informanten uttrycker det i detta citat som att främst "muslimska flickor med sjal" är utsatta enligt diskursen. Socialsekreterarna i Sjöbloms (2006) studie sade också att de i första hand kopplade hedersrelaterat våld till muslimer. Informanten påvisar att hon motsätter sig denna diskurs gällande vilka som är offer (och implicit förövare). Maria uttrycker här en motdiskurs som kan kopplas till ett postkolonialt synsätt där en "vi" och "dem"-uppdelning inte bör göras (Wikström 2009). Istället uttrycker Maria en vilja att se likheter, inte skillnader, mellan grupper.

Ingen av våra informanter har kopplat hedersrelaterat våld till en specifik religion.

7.2.2 Offer och förövare i ett system

I denna del beskriver vi hur våra informanter ser offer och förövare i hedersrelaterat våld ur ett systemteoretiskt perspektiv.

Följande citat belyser att hur Anna främst kopplar förövarrollen till män:

I dem fallen som jag har stött på så är det ju främst män. Erh. Manliga släktingar så. Men. Eller det också sådär, det kanske är, det kanske är vanligare att manliga släktingar slår, men jag tror ju att, alltså det är ju hela familjen som ändå hjälper till att upprätthålla det här på något sätt. Dom frågar såhär vem är det då som utövar det, det är ju på något sätt alla. När det nu kommer till fysiskt våld så är det väl kanske den som är starkast i familjen.

– Anna

Anna uttrycker dock att det inte enbart är den som utövar det fysiska våldet som är förövare utan alla som ingår i systemet blir förövare genom att de upprätthåller systemet, här ser vi en koppling till systemteori (Payne 2005).

Citatet under visar hur Elisabeth, trots att hennes egen erfarenhet endast sträcker sig till kvinnor och flickor, har en förståelse som utvidgar offer till att även inbegripa män och pojkar och hon ser HBT-personer som en utsatt grupp.

Alltså bara för att man är bror till en syster, eller till en kvinna som utsätts för begränsningar eller bestraffningar på något sätt, så behöver man ju kanske inte alltid hålla med om det som föräldrarna gör, eller anser. Men att man som bror upp... eller förväntas ta del av denna, eller ingå i bestraffningen på nått sätt, eller det bestraffande systemet. Följa med sin syster kanske, överallt. Se till att hon går hem direkt efter skolan. Följa henne ut, ha koll på henne. Och jag tror att det, det finns nog väldigt många pojkar eller unga män som inte vill detta egentligen. Men som blir mer eller mindre tvingade, eller förväntas göra det. Och dom blir utsatta dom också. På sitt sätt. [...] Som sagt främst unga kvinnor kan jag tänka mig blir utsatta. HBT-människor, eller ja, missförstå mig rätt... Homosexuella, bisexuella, transpersoner... ehm ... blir utsatta. Kvinnor som väljer att skilja sig, kan bli det. Dom kan bli jättestraffade. Det är väl det jag främst tänker på.

– Elisabeth

Elisabeth uttrycker att det finns en skillnad i hur kvinnor och män blir utsatta. Kvinnorna blir våldsutsatta genom ett mer direkt våld och kontroll i vardagen, medan männen blir utsatta genom att de påtvingas en roll som våldsutövare gentemot kvinnorna. Länsstyrelsen (2013) har i sin information kring hedersrelaterat våld gått ut med att både kvinnor och män, flickor och pojkar kan bli utsatta samt att HBT-personer är en särskilt utsatt grupp. Detta tycks återspeglas i informantens svar kring vilka som är offer i hedersrelaterat våld.

I våra informanternas förståelse för offer och förövare i hedersrelaterat våld finner vi ett systemteoretiskt synsätt. De individer som ingår i ett system verkar för att upprätthålla systemet, vid en avvikelse från en individ fungerar systemet bestraffande för att få individen att återgå till de rådande normerna (Payne 2005). I citaten ser vi att informanterna menar att de individer som stannar kvar i systemet hjälper till att upprätthålla det. Det innebär att alla i systemet kan bli offer eller förövare, avviker de från systemets normer straffas de tillbaka i det på olika sätt beroende på vilken position de har i systemet. Våra informanter har inte särskilt uttalat att en uteslutning ur systemet skulle vara aktuell vid det som de definierar som hedersrelaterat våld.

7.2.3 Könet och åldersbestämt våld

I följande avsnitt beskriver vi hur socialsekreterarna uttrycker en skillnad i hur hedersrelaterat våld utövas baserat på kön och ålder.

Kristina beskriver här att även kvinnor utövar hedersrelaterat våld:

Ja jag vet att de [kvinnor] gör det. Att de hjälper till. Jag tänker... jag har, hade ett ärende med en kvinna som, hennes svagaste punkt var hennes mamma. Och hon försökte och ringa ibland till en släkting som bodde i ett annat land, för att få veta hur hennes mamma mådde. Och den här personen som hon ringde till sade: du får, hon är jättejättesjuk men åk inte dit. Och hon var beredd att åka dit, till sitt hemland, för att hon var så rädd för sin mamma. Och hon berättade också om hur hennes mamma fick lida för att hon hade skämt ut hela familjen och slakten. Så hon blev dagligen trakasserad, hotad till livet, nervärderad, för att hon inte hade uppfostrat sin dotter på rätt sätt. Så hon var också en dålig kvinna i slaktens ögon. Så det blev liksom en plåga för alla, och det här var ju kvinnor som utsatte henne för det också. Det var ju inte bara män.

– Kristina

När kvinnor utövar våld verkar det mest röra sig om en form av psykiskt våld. Hon beskriver det dessutom som att kvinnorna "hjälp till", vilket tycks implicera att kvinnorna inte är de som är drivande eller bestämmande i det kollektiv som utövar våldet.

Följande citat visar hur intervjupersonen ser det som att det främst är män i en familj eller släkt som står för det fysiska våldet:

Oj... alltså främst tror jag att det är, ofta i alla fall, männen i familjen och inte bara då kanske närma... eller beror på hur man ser på nära familj men, även morbror, farbror, kusiner, ofta. Tycker jag. Mamma och mostrar och fastrar och, ja, dom av det kvinnliga könet utövar det också men kanske inte riktigt lika... ja, kanske inte lika riktigt, lika mycket kanske. Ja, jag blir osäker...

– Elisabeth

Elisabeth fortsätter sedan sitt resonemang:

Jag tror att männen, ofta bröder, alltså är med i bevaka eventuellt tjejen mer, ser till att hon, som jag sa tidigare kommer hem från skolan med en gång. Och inte umgås med fel människor i skolan, eller så. Säger hon att hon ska gå till affären så ska hon gå till affären. Håller koll på henne mer. Och pappa och farbror, morbror, tror jag mer står för dom fysiska bestraffningarna, tror jag. Än vad mamman gör. Men mamman gör det också, så att det, det vet jag, så att det är inget egentligen undantag eller så. Men jag undrar om jag, min uppfattning är att det är främst den manliga delen av familjen, utökade familjen, men kvinnorna är duktiga på detta också.

– Elisabeth

Elisabeth uttrycker det som att pappor, morbröder och farbröder utövar det fysiska våldet. Hon beskriver att bröder står för en kontroll av offret (flickan). Utifrån hur Elisabeth i tidigare presenterat citat (sida) och under intervjun har talat om män, unga män och pojkar ser vi i citatet hur hon med pappa, morbror och farbror menar äldre män och med bröder menar unga män eller pojkar. Detta visar på att Elisabeth anser att mäns våldsutövande skiljer sig åt beroende på ålder. Hon ser också att kvinnor utövar våld, men då i första hand inte fysiskt våld. Detta stämmer överens med vad Björktomta (2012) funnit bland informanterna i hennes studie, de unga kvinnor och flickor hon intervjuat hade i de flesta fall blivit utsatta för fysiskt våld av sin pappa. De beskrev att även bröder och mammor i vissa fall hade utövat fysiskt våld men i de fall där bröder eller mammor utövat våld var det främst psykiskt våld.

7.2.4 Offer och förövare i annat våld i nära relation

I vår intervjuguide fanns ingen fråga gällande vilka som utövar annat våld i nära relation, vi har ställt detta som en följdfråga i vissa intervjuer. Därför är det empiriska materialet i denna del svagare än vad gäller förövare i hedersrelaterat våld. Vi tycker oss ändå kunna utläsa en föreställning om att alla kan vara förövare och att det inte finns någon uppdelning om hur personer baserat på kön eller ålder utövar våldet, utifrån att intervjupersonerna inte uttryckt någon sådan skillnad. I följande citat beskriver intervjupersonen att vem som helst som utsätts för annat våld i nära relation.

Ja, det kan ju vara alla inom en familj, eller alla i en relation. Så att, det kan vara barn till föräld... barn från förälder, det kan vara barn till, som slår sin förälder, det kan vara partner som slår varandra, eller icke-partners. Det kan ju vara vad som helst, så. Men det kan det ju, i en hederskultur är det ju inte på det sättet att man går in och klappar på grannen. Utan där är det ju liksom familjeband, så.

– Kristina

I sådant våld tycks det enligt informanten inte finnas någon skillnad på hur personerna utsätts, oavsett vilket kön de har.

Här nedan svarar Anna på frågan om vilka som är förövare i annat våld i nära relation:

Vem som helst. Personer som kanske inte har bra konstruktiva lösningsstrategier möjligtvis.

– Anna

Här kopplar alltså intervjupersonen samman förövarrollen med en brist på lösningsstrategier, inte med kön, ålder eller systemteoretisk inriktning. Vi tolkar denna syn på förövare som kopplad till vad Gruber (2007a) och Eldén (2003) beskriver som mer individuella förklaringsmodeller på annat våld i nära relation i jämförelse med kollektiva eller kulturella förklaringsmodeller på hedersrelaterat våld.

Nedan beskriver intervjupersonen att statistiken visar att det främst är kvinnor som utsätts för sådant våld i nära relation som inte definieras som hedersrelaterat, men hon uttrycker en förståelse för att det kan drabba alla personer.

Alltså det är ju, det är också svårt att svara på. Statistiskt sett är det ju mest kvinnor. Som blir utsatta, men sen... och det beror väl kanske på de patriarkala strukturerna som faktiskt finns. Men det finns ju även andra, alltså, våld i nära relation handlar ju inte bara om män och kvinnor utan det är ju liksom i samkönade relationer och i, alltså mellan barn och vuxna och... tonåringar som slår sina föräldrar och... alltså, anhöriga som misshandlar äldre eller vanvårdar äldre. Det, det är ett jättestort spektra med våld i nära relationer. Man har ju en tendens att bara prata om mäns våld mot kvinnor ibland. Även, alltså, sen statistiskt sett är det vanligaste men det är ju liksom ett större spektra än så.

– Margareta

I citatet kan informantens svar kopplas till könsperspektivet, där allt våld i nära relation bör ses som uppkommet av ett patriarkat (Eldén 2003). Hon förmedlar att även annat våld i nära relation beror på patriarkala strukturer. Informanten säger också att våldet inte bara sker från en man mot en kvinna och att det finns fler sorters offer och förövare.

Även följande citat visar att alla kan vara förövare i annat våld i nära relation:

Dom flesta. Alla möjliga människor. Kvinnor, män. Ja, flickor, pojkar, ja. Jag har stött på män som i icke samkönade relation utan i en heterosexuell relation blev utsatta av kvinnan, inte stött på män som blivit utsatta av andra, eller ja, sin man. Men kvinnor som blir utsatta av sin fru, eller sambo eller så. Samkönade relationer. Parrelationer. Så alla möjliga människor skulle jag säga, kan bli utsatta för det. Absolut. Även om det där också är vanligare, eller siffrorna är naturligtvis högre vad gäller att kvinnor

skulle bli utsatta. Eller blir utsatta av, ja, sina män. Men det kan hända...

– Elisabeth

Informanten kopplar i citatet ovan inte samman annat våld i nära relation med patriarkala strukturer, som vi såg att Margareta i föregående citat gjorde. Hon talar dock också om att statistiken visar att kvinnor oftare blir utsatta av män, men detta tycks inte ha någon betydelse för hennes förståelse att offer och förövare inte är kopplat till kön. Informanten nämner inget om att även barn kan utsätta föräldrar, vilket Margareta gjorde.

7.2.5 Avslutande reflektioner

En möjlig förklaring till socialsekreterarnas förståelse för våldets uttryck som könsbaserat i hedersrelaterat våld och inte könsbaserat i annat våld i nära relation skulle kunna vara den svenska jämställdhetsdiskurs som Hobson och Hellgren (2008) funnit i sin analys av hur hederskultur utskiljs från det "svenska". Även Gruber (2007a) beskriver att hennes informanter hade en föreställning om svenskar som jämställda och invandrare som ojämsställda, och då framförallt i förhållande till könsrelationer. Vi funderar på om denna svenska jämställdhetsdiskurs sträcker sig så långt att socialsekreterarna även i någon mening ser våldet som jämställt. Detta kan också kopplas till ett "vi" och "dem"-tänkande. Sett ur ett postkolonialt perspektiv tillskrivs "de andra" en ojämsställd kultur (Wikström 2009).

Enligt könsperspektivet på hedersrelaterat våld, i denna uppsats representerat av Åsa Eldén (2003), bör allt våld i nära relation förstås som uppkommet ur patriarkala strukturer. När informanterna talar om hedersrelaterat våld som könat, men annat våld i nära relation som icke-könat tycks de tillskriva hedersrelaterat våld en starkare patriarkal struktur. Flera av informanterna nämner patriarkala strukturer, eller mäns våld mot kvinnor, som den statistiskt största delen av annat våld i nära relation i Sverige. Trots detta verkar de flesta anse att det är viktigt att våld i nära relation talas om i termer av just våld i nära relation, inte mäns våld mot kvinnor. När det gäller hedersrelaterat våld uttrycker de visserligen att också kvinnor kan vara förövare och män offer, och att detta är viktigt att uppmärksamma, men gör ändå en utskillnad i att män har mer makt än kvinnor. De uttrycker det dock som vanligare med män i förövarrollen och kvinnor i offerrollen.

Hos informanterna finner vi också en syn på att även unga män/pojkar kan vara förövare i hedersrelaterat våld, dock inte på samma sätt som vuxna män. I informanternas sätt att beskriva unga män/pojkar som tvingade till att utöva våld och även kvinnor som förövare finner vi ett systemteoretiskt synsätt där offer- och förövarrollerna inte alltid är helt klara och uppkommet ur systemets vilja till fortlevnad. Det kan också kopplas till Foucaults syn på makt som något alla har och alla subjekt hjälper till att upprätthålla, där en enskild persons makt är ett uttryck för den maktregim personen verkar inom (Börjesson & Rehn 2009). Den makt som tillskrivs förövaren i hedersrelaterat våld är alltså inte fränkopplad offren, både offer och förövare ingår i det sociala sammanhang där makten verkar.

Ingenstans beskriver informanterna unga kvinnor/flickor som förövare i hedersrelaterat våld, de talas enbart om som offer. Informanterna har inte nämnt att annat våld i nära relation

utövas av flickor/pojkar, utan i de fall då de nämner våld från barn mot en vuxen är barnet vuxet eller möjligen tonåring.

7.3 Arbetsmetoder och insatser

Utefter våra informanternas beskrivningar tycks det som att arbetsmetoderna och insatserna socialtjänsten använder sig av är i stort sett desamma i hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation. En viktig aspekt informanterna har i åtanke i arbetet med våldsutsatta klienter är skydd. Förutom skyddsbehov ska vi i detta avsnitt redogöra för vad våra informanter berättat om insatser för förövare och socialsekreterarnas tillit till klienten.

7.3.1 Skyddsbehov vid hedersrelaterat våld

Nedanstående citat exemplifierar hur informanterna uttryckt att skyddsbehovet i ärenden som definieras som hedersrelaterat våld är den första aspekten de tänker på och att ett skyddat boende är ett sätt att tillgodose skyddet.

Det första vi tänker på är ju att se till att barnet är skyddat. Genom samtal med barnet så måste man göra en bedömning av hur stor risken är att barnet gör illa, det är steg ett tänker jag.

– Anna

Även citat nedan visar på skyddsaspekten som viktig:

Ett skyddat boende ja. Ibland behövs det inte, men oftast behövs det. Där man väljer att gå in och skydda flickan, eller ungdomen. Omgående. Placera henne utanför hemmet då.

– Elisabeth

de los Reyes (2003) beskriver hur bland annat socialtjänst ser de unga kvinnor eller flickor som är utsatta för vad som definieras som hedersrelaterat våld som att de inte är våldsoffer och att det främst handlar om en generationskonflikt med föräldrarna. När våra informanter talar om arbetsmetoder och insatser, däribland skyddsaspekten, förefaller det inte så. Informanterna tycks se det som våld och som något allvarligt, detta speglas bland annat i att de uttrycker vikten av skydd för klienten. En möjlig förklaring på detta är att de los Reyes (2003) studie är utförd för tio år sedan och att synen inom socialtjänsten på hedersrelaterat våld kan ha ändrats sedan dess.

Följande citat, som är ett svar på frågan om särskilda arbetsmetoder och insatser, visar på att skyddsbehovet också tillgodoses genom mer praktiska insatser som att vid en placering kontakta Skatteverket:

Och det vi också gör förutom och skydda dem i datorn det är också att hjälpa till att sekretessmarkera dem, kvarskriva dem. Det är också en rutin vi har, att vi snabbt som ögat gör det.

– Kristina

Sekretessmarkering och kvarskrivning av klienten görs för att den nya vistelseorten eller adressen ska vara svårare för de som utgör ett hot mot klienten att få fram den.

Nedanstående citat visar, förutom kontakten med Skatteverket, hur socialsekreterarna kan sekretessbelägga dokumentation hos socialtjänsten.

Alltså det, det jag tänker på är ju en, ja det är en del då i detta, i skyddet, ha kontakt med Skatteverket exempelvis. Kanske se till att, eller ja socialtjänsten skriver då en ansökan till Skatteverket om exempelvis, ja om kvarskrivning eller något liknande. Så att flickan inte ska röjas på grund av detta. Vi har även ordnat särskild postadress till flickan, så att det inte kommer hem post som inte bör komma hem till familjen. [...] Det, jag kan tycka att när det gäller sådana här ärenden så får man nästan gå tillbaka till brev. Brev och telefonsamtal är väldigt bra, i så fall. Det är klart, en knapptryckning och hela samhället vet saker och ting. Så sådana aspekter får man var väldigt väldigt noga med och försiktig med. Det här är viktigt så att de som utgör en hotbild inte kan få fram information om var klienten befinner sig från den dokumentation socialtjänsten har i ärendet.

– Elisabeth

Regeringen (2007) har i sin information om hedersrelaterat våld skrivit att det i sådana ärenden är extra viktigt med riskbedömningar och skydd. Detta har vi återfunnit i våra informanternas utsagor, som tidigare citat visar på.

7.3.2 Skyddsbehov vid annat våld i nära relation

Även i annat våld i nära relation är skyddsbehovet en prioritet, citatet visar på detta:

Ja det är väl då om det är barn som är utsatta, att vi pratar, att vi gör ett akut, egentligen, barnsamtal. Ordnar det, så att vi kan skydda barnen om det behövs.

– Elisabeth

I citatet ovan beskriver informanten hur socialtjänsten går tillväga i de fall då barn är utsatta för våld av en eller båda föräldrarna.

En skillnad vi kan se i vårt empiriska material är att våra informanter i mycket större utsträckning pratar om skydd i hedersrelaterat våld som något barn eller ungdomar (främst flickor/unga kvinnor) är i behov av, medan de i annat våld i nära relation tycks härleda barnens utsatthet främst till att de bevittnat våld mellan föräldrar. Skyddet tycks därmed i annat våld i nära relation till större delen vara inriktat på den våldsutsatta föräldern, som får ta med sig barnet eller barnen till ett skyddsboende.

Följande citat är exempel på hur informanterna tycks förknippa annat våld i nära relation som något som främst sker mellan föräldrar:

[---] Det kan bli allvarliga konsekvenser om inte du skyddar dina barn från det här, då kan vi komma och. Då kan vi skydda dina barn från detta liksom. Så man lägger det ju utifrån barnens perspektiv där, att dom inte ska få uppleva det hemma.

– Maria

Här talar informanten utifrån annat våld i nära relation och förknippar direkt insatserna med att barnen bevittnat ("upplevt") våld i hemmet, inte själva blivit direkt utsatta.

Likaså visar citatet nedan att de ärenden på socialtjänsten som gäller annat våld i nära relation kopplat till barn oftast rör barn som bevittnat våld i hemmet:

Ja, absolut. Alltså, vi öppnar ju alltid, även om det är att vi får in att, då är det oftast utifrån att ett barn bevittnat våld om det är någon av föräldrarna som blir utsatta. Och då... då öppnar vi ju en vuxenutredning då på föräldern och gör kanske en placering av föräldern då på till exempel en kvinnojour. Och sen har vi det parallellt då med BBIC-utredningen som vi gör på barnet. För det kan ju hända att barnet behöver andra insatser för att kunna bearbeta det barnet varit med om, eller sett, om de behöver kanske en remiss till BUP eller ja... Vad som nu krävs.

– Margareta

Informanterna har dock uttryckt att även barn kan bli utsatta för våldet direkt från föräldrarna, inte enbart bevittna det. Men de tycks i första hand härleda våldet till något som sker mellan vuxna, åtminstone då de pratar om skyddsaspekten. Vi vet inte om det faktiskt är så att de flesta ärenden socialtjänsten handhar gällande barn som är utsatta för annat våld i nära relation rör barn som bevittnat våld. Det framstår anmärkningsvärt för oss att våra informanter, som alla arbetar på Barn- och ungdomsenheter, i första hand tar upp ärenden där det är vuxna som blivit utsatta för det så att säga faktiska våldet. Detta skulle kunna kopplas till Foucaults begrepp makt/kunskap, där kunskap är intimt sammankopplat med makt och kunskapen legitimeras genom den maktapparatur som den verkar inom (Börjesson & Rehn 2009). Om den kunskap som legitimeras genom exempelvis den svenska statens makt är att våld i nära relation i "svenska" familjer främst är något som pågår mellan vuxna, medan våld/hedersrelaterat våld i "utländska" familjer är något som främst utövas mot barn av vuxna är det också den kunskap som socialsekreterarna kommer internalisera. Enligt Foucault styr även människors handlande av makt/kunskap (Börjesson & Rehn 2009), vilket i vårt intervjumaterial tycks få uttryck i att informanterna ser annat våld i nära relation som något barn bevittnar och hedersrelaterat våld som något barn blir utsatta för.

7.3.3 Insatser för förövare

Våra informanter beskriver också att de sätter in insatser för förövare i våldsärenden. Vi har funnit att det tycks vara en skillnad på vilka insatser informanterna anser är lämpliga eller använder sig av beroende på om ärendet gäller hedersrelaterat våld eller annat våld i nära relation.

Vid hedersrelaterat våld verkar dessa insatser främst vara inriktade på familjearbete. Informanterna beskriver också att vid hedersrelaterat våld kan organisationer specialiserade på hedersrelaterat våld som socialtjänsten köper tjänster av, som Gryning och Baggium, gå in och utföra ett familjearbete.

Informanten beskriver i citatet nedan hur socialtjänsten arbetar vid hedersrelaterat våld efter att skyddsaspekten är tillgodosedd:

Att om man väl ha skyddat flickan så kanske man efter ett tag om det är lämpligt kan påbörja ett familjearbete. För att arbeta med föräldrarna, syskon, eller vilka det nu kan vara.

– Elisabeth

Flera av informanterna beskriver arbetet efter det att klienten flyttat till ett skyddat boende, eller i vissa fall bor kvar hemma eller flyttar hem efter en placering, inriktas på ett familjearbete.

Vid annat våld i nära relation tycks de insatser de föreslår vara främst enskilt inriktad på förövaren. Detta framgår i citatet här nedanför:

A, nej det är ju det då att det inte finns, vi jobbar inte med våldsutövande här. Men att det finns andra som gör det, det finns ju Kriscentrum för män och Utväg och så. Så vi kan hänvisa vidare.

– Anna

I citatet nedan redogör informanten för hur socialtjänsten kan arbeta med en förövare i annat våld i nära relation som är villig att ta emot stöd.

[...] så kan mannen tänka sig att ta emot skydd. Eller inte skydd, men ta emot stöd och behandling, Utväg män har faktiskt några lägenheter, så att man inte behöver flytta på barnet utan att då mannen kan flytta på sig. Är dock inte så vanligt, för mannen vill ofta inte det.

– Elisabeth

I följande citat svarar informanten på en fråga om socialtjänsten även vid hedersrelaterat våld motiverar våldsutövare att ta emot enskilt stöd (med hänvisning till att hon tidigare talat om Utväg män i annat våld i nära relation).

Jo, alltså det gör man. Jag har inte gjort det själv så jag vet inte riktigt hur det fungerar. [...] dom har jobbat med det. Sådär. Och då är det liksom att, "Nu är det nog", och att man sätter in ett massivt familjearbete kring att kring jobba problemen. Så det gör man. Men jag har inte gjort det själv, men det gör man.

– Maria

Informanten beskriver här att hon själv inte erbjudit någon förövare i hedersrelaterat våld enskilt stöd, men att hon vet att det förekommer på hennes arbetsplats. Hon väljer dock att benämna det som familjearbete. När informanterna talar om familjearbete eller föräldrastöd kan det förstås vara så att de också innefattar enskilt stöd eller behandling för en våldsutövare i det. Vi tolkar det dock som att de med familjearbete och föräldrastöd inte menar enskild behandling, utifrån hur de uttryckt sig under intervjuerna.

Den formen av stöd används inte enbart i fall med hedersrelaterat våld, som Elisabeth beskriver nedan i sitt svar på frågan om vilka arbetsmetoder eller insatser som tillämpas vid annat våld i nära relation.

Och sätta in stöd till föräldrarna om vi ändå bedömer att barnen kan bo hemma, sätta in ett snabbt stöd [...].

– Elisabeth

Här beskriver Elisabeth att familjearbete eller föräldrastöd kan bli aktuellt även vid annat våld i nära relation

7.3.4 Att tillmötesgå och lita på klienten

de los Reyes (2003) beskriver att flickor utsatta för vad som definieras som hedersrelaterat våld alltför ofta inte blir tagna på allvar eller betrodda av socialtjänst. I Sjöbloms (2006) intervjumaterial uttrycker också socialsekreterare att de måste förhålla sig till om en klient talar sanning eller inte. I vårt empiriska material har vi inte funnit uttryck för något sådant, tvärtom verkar socialsekreterarna måna om att lyssna till klienten och ta det klienten säger för sanning i en våldsberättelse. Socialsekreterarna har uttryckt att de kan behöva förhålla sig till om klienten talar sanning på så vis att klienten kan underdriva eller inte berätta om våldet efter påtryckningar av föräldrar eller familj. Detta gäller vid hedersrelaterat våld och vid annat våld i nära relation.

Följande citat visar på att informanterna litar på klienten:

Man försöker, alltså jag tror mycket med dom här flickorna försöker man tillmötesgå dom så långt som möjligt för dom känner ju ändå sin släkt absolut bäst. Och inte liksom gå på familjen och sådär. Då kan det ju bli farligt på riktigt liksom.

– Maria

Informanten uttrycker att hon inte enbart litar på det som klienten säger om våldet utan också litar på klientens förmåga att själv bedöma vad som är bäst för just den enskilda klienten och att klienten, inte socialtjänsten, har den största kunskapen om sin familj och livssituation.

Nedanstående citat visar också på hur informanten lyssnar på klientens historia:

Ja alltså det blir väl... Ja, det blir väl extra viktigt när det handlar om just sånt här. Jag tänker mig att föräldrarna kanske inte vill bekräfta barnets bild i sådana här ärenden utan att de ger en annan

bild av vad det är som hänt. Och då måste vi ju gå på, vi måste lita på att barnet är ärligt.

– Anna

I citatet ovan uttrycks visserligen att det kan vara svårt att lita på föräldrarna då ett barn säger sig vara våldsutsatt av dem, men i ett sådant fall ser vi det som att barnet är socialsekreterarens primära klient och därmed blir det också barnets historia de utgår från.

De normer Schlytter (2004) identifierat hos socialtjänsten kring att inte göra något eller att göra för lite återspeglas inte heller i vårt empiriska material. Schlytter (2004) beskriver dessa normer med en utgångspunkt från flickans, klientens, behov och det kan naturligtvis vara en stor skillnad på vad en socialsekreterare respektive en klient uppfattar är att göra något. Utifrån våra informanternas perspektiv kan vi dock inte se detta.

7.3.5 Avslutande reflektioner

När det gäller skyddsbehovet använder sig socialsekreterarna av samma insatser vid hedersrelaterat våld och annat våld i nära relation. De finns en skillnad i att de vid hedersrelaterat våld talar om att barn/ungdomar har ett skyddsbehov på grund av direkt våldsutsatthet, medan de i annat våld i nära relation talar om att barn/ungdomar har ett skyddsbehov på grund av ena förälderns våldsutsatthet. I det empiriska materialet har vi också funnit att när informanterna talar om barn/ungdomar som utsatta för annat våld i nära relation (främst genom att de bevittnat våld, men även då de är direkt utsatta) försöker få den föräldern som inte utövar våldet att skydda barnet genom att lämna relationen och då ta med sig barnet. Detta talar inte informanterna om i hedersrelaterat våld. För oss tycks detta som att föräldern i annat våld i nära relation ses som en resurs, medan båda föräldrarna i fall med hedersrelaterat våld ses som ett hot. Detta trots att det vid hedersrelaterat våld inte alltid är så att båda föräldrarna utövar våldet. Vi tror att detta beror på det systemteoretiska perspektivet socialsekreterarna ger hedersrelaterat våld. I vissa fall kan det självklart finnas en risk med att involvera en förälder, men generalisering och förutsättande av att det finns en risk ser vi som något negativt.

Vi tolkar det som att socialsekreterarna ser familjearbete som en viktig insats vid hedersrelaterat våld på grund av deras definition av hedersrelaterat våld, som vi i tidigare avsnitt visat, som en kollektiv handling. Det finns en tanke om att alla i familjen ingår i och upprätthåller våldsstrukturen och därför behöver också arbetet för förändring riktas till hela familjen. Det kan ses som en systemteoretisk tolkning, på samma sätt som informanternas syn på offer och förövare i hedersrelaterat våld. Informanterna har beskrivit hur det ofta kan vara så att en person i familjen står för det fysiska våldet, eller att en eller ett fåtal personer är de som innehar makten att upprätthålla våldsstrukturen. Björktomta (2012) och de los Reyes (2003) visar att de flickor eller kvinnor som blivit utsatta för vad som definieras hedersrelaterat våld främst har blivit det av sina pappor, eller andra manliga släktingar.

Våra informanter beskriver att det i de flesta fall rör sig om en eller ett fåtal personer som utövar själva våldet, ändå beskriver de inte några insatser såsom behandlingsterapi för dessa personer. Att erbjuda eller motivera den eller dessa personer att gå i enskild behandling för sitt våldsutövande torde vara lika önskvärdt som vid annat våld i nära relation. Det kan vara så att enskild behandling i det som definieras som hedersrelaterat våld inte visat sig vara en

effektiv metod, detta vet inte vi. Vi tolkar det dock som att avsaknaden av enskild behandling vid hedersrelaterat våld grundar sig i att våldet ses som uppkommet av en familjestruktur, kultur eller värderingar och att våldet är ett medel att upprätthålla strukturen. Det vill säga att våldet vid hedersrelaterat våld är en produkt av en struktur, medan våld i annat våld i nära relation är det som skapar en familjestruktur. I någon mån kan det sägas att förövaren i annat våld i nära relation tas på allvar och erbjuds stöd för att kunna sluta använda våld, men i hedersrelaterat våld verkar arbetet vara inriktat på att förändra värderingar eller normer i familjen.

Denna syn på våld, insatser och behandling kan ur ett postkolonialt perspektiv betraktas som att informanterna skapat ett "vi" och "dem" (Wikström 2009; Eriksson et al. 1999). Genom att hävda en kollektiv förklaring i hedersrelaterat våld, som vi tidigare visat att informanterna åtminstone delvis kopplar till icke-svenska kulturer, och en individuell förklaring till annat våld i nära relation, uppstår ett skillnadsskapande. Ur skillnaderna bildas två kategorier. Kategorierna får till följd att våldsutövare i familjer med utländsk härkomst ses som en del av ett system och därmed bör också systemet behandlas, medan våldsutövare i svenska familjer verkar på individuell basis och därmed behandlas individen.

När det gäller tilltro till klienters historia verkar våra informanter måna om att lyssna på vad klienten säger och vi ser det som att informanterna ser sin klient som expert på sitt eget liv. Socialtjänsten har fått kritik för att inte ta hedersutsatta klienter på allvar och att ha alltför likinriktade eller schablonartade insatser för dessa klienter (se exempelvis de los Reyes 2003; Gruber 2007a; Schlytter 2004). Vi kan se att socialtjänstens insatser för klienter som är utsatta för det som definieras som hedersrelaterat våld är begränsade, men det förefaller också de insatser som erbjuds vid annat våld i nära relation vara. Informanterna har berättat att de vid hedersrelaterat våld ofta använder sig av organisationer som speciellt inriktar sig på hedersproblematik, Gryning och Baggium, och detta torde enligt oss vara ett sätt att ta itu med problematiken. Huruvida dessa organisationer erbjuder bra och lämpligt stöd för hedersutsatta kan vi inte svara på.

8. Slutdiskussion

Genom analys av vårt empiriska material har det blivit tydligt för oss att våra informanter kopplar hedersrelaterat våld till en kollektiv handling och annat våld i nära relation till en individuell handling. Detta tycks också genomsyra hur de ser på offer och förövare. Inom hedersrelaterat våld anser informanterna att alla kan vara förövare, men i en hierarkisk ordning baserat på kön och ålder. Alla är också offer för våldet, men offerrollen beskrivs på olika sätt beroende på vilken plats offret har i hierarkin. Med ett systemteoretiskt synsätt på kultur kan vi förstå kulturen som ett system där alla ingår och därför också drabbas av systemet. Våra informanter beskriver hur systemet kring hedersrelaterat våld skapar förövare, som är offer just på grund av att systemet tvingar dem in i en förövarroll. Det här skiljer sig från förklaringar kring förövare i annat våld i nära relation där individuella orsaker får förklara våldet som cykliska faktorer (Isdal 2001) eller individuell problematik hos förövaren. I annat våld i nära relation uttrycker våra informanter att alla kan drabbas och alla kan utöva våldet, men oftast inte på en och samma gång.

Denna definition av hedersrelaterat våld som kollektivt och annat våld i nära relation som individuellt tycks också få effekter för vilka insatser socialsekreterarna väljer att arbeta med och erbjuda klienter. Det här kan bero på rutiner inom socialkontoret socialsekreteraren verkar från. Några av våra informanter beskriver specifika rutiner deras kontor har för hedersrelaterat våld och att de begär vissa specialister, individer eller organisationer, vid hedersfall. Dessa kopplas inte in vid annat våld i nära relation. Här kommer också den enskilde socialsekreterarens bakgrundskunskaper in. Vissa beskriver att de har experter de kontakter, som de anser ha specialkompetens, för rådgivning i individuella fall. Det här leder till att insatser kan komma att skilja sig åt beroende på både vilket socialkontor som behandlar det individuella fallet och vilken socialsekreterare fallet tilldelas.

Det är inte enbart så att informanterna ser ett kollektivt och ett individuellt våld. Nästan alla informanter sammankopplar det hedersrelaterade våldet med kultur och etnicitet, det våldet görs på så sätt till något icke-svenskt. Annat våld i nära relation kopplas inte till kultur eller etnicitet. Både de los Reyes (2003) och Eldén (2003) ger liknande förklaringar, med olika perspektiv, till varför det finns ett behov av att skapa ett "vi och "dem" i förhållande till vem som kan utöva våld och vilka förklaringar våldet har. Det finns en vilja att göra en separation av våldet och förlägga det till avvikare, istället för att alla i ett samhälle förstås som tillhörande en våldsstruktur och därmed också behöva ta ansvar för det. Vid sådana föreställningar och diskurser uppkommer också den risk som bland annat de los Reyes (2003) och Gruber (2007a) identifierar, att personer med utländsk härkomst tillskrivs vissa egenskaper och på grund av det schabloniseras insatser från socialtjänst. Här blir en postkolonial analys viktig, för att synliggöra vilka positioner människor får i samhället utifrån hur vi talar och vilka kategoriseringar som görs.

Det kulturella perspektivet på hedersrelaterat våld framhäver att en universalistisk syn på mäns våld mot kvinnor får till följd att flickor/unga kvinnor (och kvinnor) som blir utsatta för hedersrelaterat våld blir osynliggjorda och inte får de insatser de behöver (Kurkiala 2003; Schlytter 2004). Det intersektionella perspektivet på hedersrelaterat våld menar att en kulturaliserad föreställning kring hedersrelaterat våld leder till att offren får fel, schabloniserade, insatser och att deras särskilt utsatta position på grund av etnicitet och

möjligen även andra faktorer såsom socioekonomisk status inte tas in i utformningen av insatser eller görs föremål för en maktanalys (de los Reyes 2003; Gruber 2007a). Hur ska socialtjänsten och samhället förhålla sig till detta? Samtliga forskare i den litteratur vi läst verkar eniga om att det är viktigt att våldsutsatta flickor och unga kvinnor (som forskningen handlar om) i utländska familjer, som är utsatta för det som definieras som hedersrelaterat våld, synliggörs och på så sätt kan få adekvat hjälp. Men hur synliggörs en grupp i behov av hjälp utan att gruppen samtidigt tillskrivs vissa egenskaper eller attribut?

Analysen av vårt empiriska material visar på att socialsekreterarna använder vissa kategoriseringar och diskurser som skiljer människor åt beroende på härkomst och kultur. Detta tycks också återspeglas i hur klienter blir bemötta. Samtidigt har socialsekreterarna visat på en förståelse för att de gör en sådan indelning och i vissa fall att det kan få betydelse för hur de ser på sina klienter. Våra informanter uttrycker en vilja att lyssna på sina klienter och göra det bästa för klienten. För att göra detta och för att föreställningar om människor som olika kopplat till kultur/etnicitet inte ska reproduceras genom socialtjänstens bemötande tror vi att det är viktigt att socialtjänsten för en diskussion kring varför vissa normer eller diskurser finns och belyser det faktiska arbetet ur ett intersektionellt och postkolonialt perspektiv.

Det är svårt för oss att uttala oss om hur hedersrelaterat våld ska definieras och om det finns några specifika komponenter i sådant våld som gör det relevant att skilja ut det från annat våld i nära relation. Vi är självklart påverkade av den mediala bild som presenteras av hedersrelaterat våld och även den forskning vi tagit del av och har inte utfört någon egen studie på personer som blivit utsatta för eller utövat hedersrelaterat våld. Det som presenteras från Regeringen, Länsstyrelsen, media och mycket forskning kring hedersrelaterat våld är relativt likinriktat och samtliga presenterar hedersrelaterat våld som en kollektiv handling och främst inriktad på kvinnans sexualitet. I ljuset av vår förståelse efter vår studie ser vi att det kan finnas ett värde i att börja tala om kollektivt våld och individuellt våld. Komponenten heder behöver då inte nödvändigtvis tillskrivas varken det ena eller andra våldet utan kan analyseras i varje specifikt fall. Enligt vår uppfattning finns former av kollektivt våld där heder inte är en bakomliggande orsak, likaså individuellt våld där heder är en bakomliggande orsak till våldet. Genom att tala om heder som en möjlig orsak även till individuellt våld tror vi också att gränsen mellan ”vi” och ”dem” i förhållande till kultur eller etnicitet skulle suddas ut. Den diskursen som idag är rådande gällande att hedersrelaterat våld är kollektivt tror vi bidrar till en syn på människor med utländsk härkomst som annorlunda från etniskt svenska och osynliggör att våld i nära relation bland etniska svenskar kan vara både kollektivt och kopplat till heder.

9. Källförteckning

Alternativ till vold (elektronisk), Alternativ till volds officiella hemsida <<http://atv-stiftelsen.no/historie>> (2013-04-12).

Björktomta, S-B. (2012) *Om patriarkat, motstånd och uppbrott: tjejers rörelser i sociala rum*. Malmö: Égalité.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2011) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Burr, V. (2003) *Social constructionism*. New York: Routledge.

Börjesson, M. & Rehn, A. (2009) *Makt: Begreppbart*. Malmö: Liber.

BRÅ (2013) "Polisens utredningar av hedersrelaterat våld". Brottsförebyggande rådet. Rapport 2012:1.

<http://www.bra.se/download/18.1ff479c3135e8540b2980007166/2012_1_polisens_utredningar_av_hedersrelaterat_vald.pdf> (2013-04-12)

Carbin, M. (2010) *Hedersrelaterat våld och förtryck- en kunskaps- och forskningsöversikt*, Nationellt centrum för kvinnofrid, Rapport 2010:1. Uppsala: Uppsala universitet.

de los Reyes, P. (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Integrationsverkets skriftserie IV. Norrköping: Integrationsverket.

de los Reyes, P. (2007) "Intersektionella perspektiv på etniska relationer". I: Abby Peterson & Mikael Hjerm (red.) *Etnicitet: Perspektiv på samhället* (s. 43-58). Malmö: Gleerups.

Eldén, Å. (2003) *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala: Uppsala universitet.

Elektra (2013) "Våld/Förtryck/Kränkning" (Hemsida), Fryshusets officiella hemsida <http://elektra.fryshuset.se/vad-ar-hedersvald-och-fortryck/> (2013-03-02)

Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (1999) "Den postkoloniala paradoxen, rasismen och 'det mångkulturella samhället': en introduktion till postkolonial teori". I: Eriksson, C., Eriksson Baaz, M. & Thörn, H. (red): *Globaliseringens kultur: den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället* (s. 13-53). Nora: Nya Doxa.

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning, (årstal saknas) Vetenskapsrådet, Tryck: Elanders Gotab.

Gruber, S. (2007a) *I skolans vilja att åtgärda "hedersrelaterat" våld: etnicitet, kön och våld*, Rapport 2007:1. Norrköping: Centrum för kommunstrategiska studier Linköpings universitet.

Gruber, S. (2007b) *Skolan gör skillnad, Etnicitet och institutionell praktik*. Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Linköpings universitet.

Göteborgs stad (2013) "Hederskultur"(Hemsida), Göteborgs stads officiella hemsida <http://goteborg.se/wps/portal/invanare/omsorg-o-hjalp/missbruk-vald-och-brott/vald-och-hot/hederskultur!/ut/p/b1/jY3RCoIwGIWfpRfY___a3LxcggtUTKMgdXMWlQOnN1Gvn3YfdeBcHPg-DjjoigQiBUcBZ3BT__RD__Dz1I_rdsmlaKVO1K412mO9lg2eV1W0upV6BYg08psRYUoK83RKnm6pG0co4r_8_FLFP7yC3D-GtjrFhgySiK-vNKnPCIBtZnDHYIbczmozRujN1us/dl4/d5/L2dBIS9nQSEh/> (2013-03-02)

Hellgren, Z. & Hobson, B. (2008) "Cultural dialogues in the good society. The case of honour killings in Sweden" *Ethnicities*, 8, 3, 385-404.

Isdal, P. (2001) *Meningen med våld*. Stockholm: Gothia.

Johansson, I. (2010) "The multicultural paradox: The challenge of accommodating both power and trust in child protection", *International Social Work* (2010-12-06).

Kurkiala, M. (2003) "Interpreting honour killings. The story of Fadime Sahindal (1975-2002) in the Swedish press". *Anthropology today*, 19, 1, 6-7.

Länsstyrelsen (2013) "Hedersrelaterat våld och förtryck" (Hemsida), Länsstyrelsen Västra Götalands officiella hemsida <<http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/sv/manniska-och-samhalle/jamstallldhet/vald-i-nara-relationer/Hedersrelaterat-vald-och-fortryck/Pages/default.aspx?keyword=hedersrelaterat+v%C3%A5ld>> (2013-04-09)

Mattson, T. (2009) *Intersektionalitet i socialt arbete - teori, reflektion och praxis*. Malmö: Gleerups.

NCK (2013) "Mäns utsatthet för våld i nära relationer – mötet med hälso- och sjukvården", Nationellt centrum för kvinnofrid. <http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/272/NCK_Anamnes_www_kap2_2_Mans_utsatthet.pdf> (2013-04-12)

Regeringen (2013) "Hedersrelaterat våld och förtryck" (Hemsida) Regeringens officiella hemsida. <<http://www.Regeringen.se/sb/d/2593/a/156355>> (2013-03-02)

Regeringen (2007) "Regeringens skrivelse 2007/08:39, *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*" (Elektornisk, pdf,) Regeringens officiella hemsida. <<http://www.Regeringen.se/content/1/c6/09/21/42/ef0318b1.pdf>> (2013-03-02)

Schlytter, A. (2004) *Rätten att själva få välja- arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Sjöblom, Y. (2006) *I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedersvåld*. FoU Nordväst- forskning & utvecklingsenheten för socialtjänstens individ- och familjeomsorg i nordvästra Stockholm, Forskningsrapport 2006:4. Sollentuna: FoU Nordväst.

Socialstyrelsen (2013) "Hedersrelaterat våld och förtryck". Socialstyrelsens officiella hemsida. <<http://www.socialstyrelsen.se/valds-ochbrottsrelateradefragor/valdinararelationer/valdsutsatta/hedersvald>> (2013-04-11)

Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (elektronisk), Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund officiella hemsida, <<http://www.kvinnojouren.se/fakta/mans-vald-mot-kvinnor/hur-ser-valdet-ut-0>> (2013-03-04)

Sveriges Radio (elektronisk), *Sveriges radios officiella hemsida*, <<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=101&artikel=5460153>> (2013-03-02)

Terrafem (2013) "Fakta". Terrafems hemsida <<http://www.terrafem.org/start.asp?pagecode=0401>> (2013-04-12)

Thomassen, M. (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis*. Malmö: Gleerups.

Trost, J. (2010) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Watt Boolsen, M. (2007) *Kvalitativa analyser*. Malmö: Gleerups.

Wikström, H. (2009) *Etnicitet: begreppbart*. Malmö: Liber.

Wikström, H. (2012) "Familj, heder och svenskhet". I: Marcus Herz (red.): *Kritiskt socialt arbete*. Malmö: Liber.

Bilaga 1- Intervjuguide

1. Kan du berätta var du arbetar och vilka arbetsuppgifter du har?
Hur länge har du arbetat där? Vad har du för utbildning? Har du någon gång hanterat eller kommit i kontakt med ett ärende på socialtjänsten som berörde hedersrelaterat våld?
2. Hur skulle du definiera hederskultur?
3. Hur skulle du definiera hedersrelaterat våld?
4. Vad grundar sig den definition du ger på?
 - 4:1. Var har du fått din kunskap kring hedersrelaterat våld från?
 - 4:2. Har du läst eller känner till rapporterna från Länsstyrelsen och Socialstyrelsen?
 - 4:2:1 Om ja: Vad anser du om innehållet?
5. Vilka faktorer anser du ligger bakom att hedersrelaterat våld utövas?
 - 5:1 Varför anser du det?
6. Vem eller vilka utsätts för hedersrelaterat våld och på vilket sätt?
 - 6:1: Stämmer det överens med de fall du stött på i ditt arbete? (om du stött på det i ditt arbete)
7. Vem eller vilka utövar hedersrelaterat våld?
 - 7:1. Stämmer det överens med de fall du stött på i ditt arbete? (om du stött på det i ditt arbete)
8. På vilka sätt inkommer vanligast ärenden som berör hedersrelaterat våld till socialtjänsten?
9. Om du har kommit i kontakt med ett ärende som berörde hedersrelaterat våld, kan du beskriva hur ärendehantering såg ut?
10. Hur går ni generellt till väga i ett ärende där det förekommer eller misstänks förekomma hedersrelaterat våld? Vilka insatser föreslår/utför ni? Finns det några särskilda aspekter ni är extra medvetna om eller arbetsmetoder ni tillämpar? Vilka?
11. I vilken utsträckning samvarierar hedersrelaterat våld med annan social problematik, såsom psykisk sjukdom eller socioekonomisk status?
12. Hur skulle du definiera våld i nära relation?
13. Vem eller vilka anser du utsätts för sådant våld i nära relation som inte definieras som hedersrelaterat av socialtjänsten?
14. Hur går ni till väga i ett ärende där det förekommer våld i nära relation?
15. Vilka insatser föreslår/utför ni? Finns det några särskilda aspekter ni är extra medvetna om eller arbetsmetoder ni tillämpar? Vilka?

16. Hur skulle du förklara våld i nära relation som händer i en familj som lever i en hederskontext?

Bilaga 2- Informations- och samtyckesblankett

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

2013-03-05

Informations- och samtyckesblankett

Vi skriver en c-uppsats som kommer beröra hedersrelaterat våld och socialarbetares syn och kunskap kring detta, samt socialtjänstens arbetsmetoder för hedersrelaterat våld. En del av materialet i uppsatsen kommer utgöra intervjuer med professionella socialarbetare.

Deltagandet i intervjun är frivilligt, du kan när som helst fram tills dess att uppsatsen är färdigställd ta tillbaka ditt samtycke till att delta i studien. Sker det efter intervjun är gjord kommer vi att radera den och inte längre använda materialet i uppsatsen. Under intervjuns gång kan du välja att avbryta din medverkan, eller välja att inte svara på en eller flera frågor. Intervjun kommer att spelas in och sedan transkriberas, helt eller delvis, av oss. Intervjumaterialet kommer att behandlas konfidentiellt och anonymiseras. Redovisningen av intervjumaterialet kommer i största möjliga mån ske på ett sådant sätt att den intervjuade inte kan identifieras.

När vår uppsats är klar har du möjlighet att ta del av den.

Handledare för uppsatsen är Charlotte Melander, Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Kursansvarig är Ronny Tikkanen, Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Om du vill ha mer information om vår studie eller har andra frågor, kontakta då gärna någon av oss eller vår handledare.

Martina Diding

Johan Green

0735-327018

martina.diding@gmail.com

0738-378700

nyrdil@gmail.com

Charlotte Melander,
handledare

Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet
Box 720, 405 30 Göteborg
031-7866384
charlotte.melander@socwork.gu.se

Undertecknad samtycker härmed till att delta i studien. Jag är informerad om att deltagandet är frivilligt och när som helst kan avbrytas på min egen begäran.

----- / -----
Ort Datum (år-mån-dag)

Underskrift Namnförtydligande

Bilaga 3- Exemplicifiering av analysförfarandet

Exempel på reflektioner och tankar i första analyskedet

- förklarar “svenskt” våld som beroende på annan social problematik, medan HRV förklaras i första hand som kulturellt och patriarkalt (med vissa andra förklaringsmodeller också)
- syn på varje fall som individuellt, och en vilja att lyssna på den personen (i motsats till vad litteraturen säger)
- alla uttryckte att HRV (likaså annat våld) kan drabba alla, men sedan talade de ändå i princip bara om kvinnor/flickor och den erfarenhet de hade från arbetet sträckte sig nästan enbart till kvinnor
- finns en öppenhet för att det *skulle kunna* förekomma i svenska familjer, men då främst med religiös koppling och inte andra orsaker
- talar om att det i Sverige också fanns sådana tendenser för längesedan (precis som Gruber säger)
- verkar vara i stort sätt samma insatser för HRV och annat våld, är det bra eller dåligt?
- använder sig av samma “experter” för att få råd, vad får det för konsekvens?
- nämnde att kvinnor i statistiken är överrepresenterade för våld i nära relation pratade de väldigt mycket i termer av att alla kan bli utsatta. kan det tolkas som att de inte ser patriarkala strukturer i “svensk” kultur, men i de kulturer de kopplar till HRV?
- pojkar/män drabbas främst i form av att det utövas påtryckningar från familj och släkt att de ska kontrollera sina systrar osv.
- tror att migration kan vara en bidragande orsak till att HRV utövas i Sverige, av invandrare, i ursprungslandet var det inte nödvändigt eftersom alla levde under samma premisser
- Hur mamman behandlas i HRV kontra annat våld i nära relation.
- tycks finnas en syn där de som är utsatta för HRV främst är barn, medan de som är utsatta för “vanligt” våld är främst vuxna (kvinnor)

Teman i andra analyskedet

- Skillnad och likheter i HRV och övrigt våld i nära relation
- Skapandet av ett “vi” och “dem” genom definition av våld
- Vilka är offer, vilka är förövare?
- Kunskapens ursprung och erfarenhet i praktiken
- Religion, kultur och social problematik i förhållande till uppkomsten och fortlevandet av våld
- Individuellt perspektiv eller familjeperspektiv, skiljer de sig i HRV och i övrigt våld i nära relation?

Huvudteman i tredje och slutgiltiga analyskedet

- Socialsekreterarnas föreställningar om våld
- Offer och förövare
- Arbetsmetoder och insatser